Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 28 сентябрь, 1976 шу. • № 118 (5629). • Мах 2 кеп.

СИХАГІА ЧУЕРЗАЕ ГУЙРЕ!

ШОЛЛАГІА ХЬУВКЪАМ ЧУЭЦАЧА КОТБАЬННАРАШ

Ялата лаьрхІа хьажкІаш чуэцача эггара лакхагІа хьокхамаш долаш яхье котбаьннараш ба:

ВАГАПОВ Бибулат — Грозненски района «Атагинский» яхача совхоза комбайнер. Дийнахьара норма 3,5 гектар йолаш 5—6 гектара тІара хьажкІаш чуэц цо.

ИДРАЗОВ Рашид — цу боахамера комбайнер. Дийнахьа 4 гектара тІара хьувкъам чуэц.

ГАНТУЕВ Іальви — Сунженски района Ленина цІерагІча колхоза комбайнер. Дийнахьара норма 3,3 гектар йолча 5,5 гектара тІара хьажкІаш чуийцай, 200 центнер ялат хьатта дІадахьийтад. ШоллагІа хьувкъам чуэца волавелча денз 56 гектара тІара хьувкъам чуийцаб, 1310 центнер хьажкІаш яьхай.

ЭЛЬМУРЗАЕВ Ваха — цу колхозера комбайнер. Дийнахьа 5 гектарага кхоачача кхай тІара ялат чуэц. 40 гектар чуийца 1000 центнер хьажкІаш яьхай цо.

СИХДЕ БАЛХАШ

ХІара дя тІехьагІа шерагІа ержаш латт хьажкІаш чуэцача болх беш бараштя юкъера яхь. ХьажкІаш сихагІа чуэцарген уж паччахьалкхенга йохкарген диллача

ХЬАЛХАЛАТТАРАШ:

ГРОЗНЕНСКИ РАЙОНА «АТАГИНСКИЙ» СОВХОЗ.

Цу совхоза механизатораш 750 гектарах 470 гектара тІара хьажкІаш чуийца баьннаб. Цхьан комбайно дийнахьара норма 3,5 гектар йолча 3,7 гектара тІара хьувкъам чуэц укхаза;

ГУДЕРМЕССКИ РАЙОНА «КОШКЕЛЬДИНСКИЙ» СОВХОЗ.

Укхаза хьажкІаш чуийца йоалаш латт, къахьегама овсарле лакха йолаш ерригача комбайнашка болх байталга Іалашдаьд.

НАДТЕРЕЧНИ РАЙОНА «БРАТСКИЙ» СОВХОЗ.

Укхаза ерига комбайнаш болх беш я, 360 гектарах 264 гектара тІара хьажкІаш чуена баьннаб. Цхьан комбайна норма 4 гектар я, чуэцараш — 4,1 гектар. Ялат дІачуийдеча пункташка дІаяхьийтай 610 тонн хьажкІаш.

ТІЕХЬАЮСАРАШ:

ГРОЗНЕНСКИ РАЙОНА ЛЕНИНА ЦІЕРАГІА КОЛХОЗ.

815 гектарах 183 гектар мара чуийцаяц хьажкІаш. 9 комбайнах болх беш яраш 4 мара яц. Норма 3,5 гектар йолча цхьан комбайно чуэц алхха 1,5 гектар. Паччахьалкхенга хьажкІаш йохка бола а беннабац;

НАДТЕРЕЧНИ РАЙОНА «КАЛАУССКИЙ» СОВХОЗ.

ВорхІ комбайнах кхаьнка болх беш кхоъ, цхьан комбайна дийнахьара норма 4 гектар йолча чуэцар 1,7 гектар мара яц. Паччахьалкхенга схкай алхха 30 тонн хьажкІаш.

Надтеречни района «Знаменский» совхозе сухалбаь чуэцаш я комсаш. Дика хьувкъам кхебаьб укх шера комсаш лелераша.

Тхо хилар Къахьегама Цечa Байракха орден лелаеча Усманова Марема бригаде. 14 шу да цо комсий бешамашка къахьегя.

— ИттлагІча пятилетка хьалхарча шерара хьувкъам дика ба, — йоах М. Усмановас. — Тха керттера декхар да из ханнахьен ца бойташи чуэцар.

Нов. Усмановайца цхьана бригаде укх шера къахьегаш ба цун йоІ Розви, воІ Русланн. ЙоІ ОТК болх кхоачашбеш я. Комсаш чу мишта эц хьожаш тІахьожам лоаттабу.

Массехк шера вІаштта комсаш чуэца совхоса новкъостал деш ба Грознерча № 2 йолча профессиональни - технически училища дешархой. ХІаьта укх шера совхоза гІо деш 600 дешархо ва.

— КагийчІа пахен мехкарашен болх овсаре бу, — аьлар совхоза парткома секретара М. Саламовс. — Усманова Марема кулгалдеча бригада бешарча хІара гектара тІара 65 центнер комсаш чуяхь оаха, планагІа 50 центнер йолаш.

Комсаш чакхйоахилга дика вІаштІехьдаьккхад винзаводе. Къаьстта овсаре къахьег укхаза производственни дешара даькъерча мастера Н. Дюковай группацарча мехкараша.

Комсаш чуэца йолайича денз социалистически яхье хьалхалатташ хьайоагІа мастераша А. Антонова, А. Конорева кулгалду группаш.

— Укх шера планагІа 3600 тонн комсаш паччахьалкхенна дІаяла дезаш да тхо, — йоах совхоза директора А. Батукаева. — Профессиональни - технически училищерча дешархой новкъосталца из план тІехкхоачашъе торонаш я тха.

А. МОИСЕЕВ.

СУРТА ТІА: комсаш чуэцаш я Усманова Марема (аьттехьа латтар) кулгалдеча бригаде; дешархой комсаш чуэцача.

Автора сурт.

КОМСИЙ БЕШАМАШКА

Наурски района Ленина цІерагІча совхозе укх шера чуэца езаш 1072 гектар комсаш я. Из культура кхеяьй совхоза шин отделене.

Федорова Таисия Васильевнас кулгалдеча цхьоалагІча отделене из культура кхеяьй 667 гектара тІа. ХІанз цу отделене комсаш чуэпаш нийс бригада я. Цар социалистически декхараш тІанийцад укх шера паччахьалкхенна 4000 тонн комсаш дІаяла, план 3728 тонн йолаш. ХІанзле 300 совгІача гектара тІара чуийцай 2000 тонн комсаш. Социалистически декхарегІа 57 центнер йолча хІара гектара тІара чуэц 60—65 центнер комсаш.

Совхоза комсаш чуэцача доккха гІо-новкъостал деш ба Гудермесски хьехархой училища студенташ. Цу боахама гІо деш 850 студент ва. Дика толамаш доаллаш къахьег цар. Ден норма 180 килограмм йолаш студенташа цаІ-ах шиъ норма йоаккха.

ХІаьта цхьачар кхоъ норма а йоакк. Иштта, кхоъ норма кхоачашъеш хиларца белгалъяьннай Исмаилова Малика, Джамбулатова Малика, Мамаева Махуражад. Царех хІаране дийнахьа 600—650 килограмм комсаш гулъю.

Дика толамаш доах шоллагІча отделене къахьегача студенташа а. Цу отделене кулгалдеш ва Алексеев Александр Алексеевич. Яхье хьалхле лелаеш хьайоагІа Здоровцева Раисас, Висильбаев ШахІида кулгалду коллективаш.

Хьайоахя комсаш тележкашта тІайотташ дика къахьегаш ва механизатор Берсанукаев Байсум. Норма 15 тонн йолаш цо 30 тонн комсаш тІайотт. Комсаш чхьагІар деча заводе дІакхухьаш Батыров Сулум, Шевченко Василий, Немцев Василий, кхыбараш ба. Цар тІехкхоачашъю ден нормаш.

Дика вІаштІехьдаьккхад комсаш чуэцача болхлой моральнии материальнии безам совбаккхара гІулакх а.

— Социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхача бригадана карара кара лу цІе вымпели ахчан премии лу, 30 тонн комсаш тІаеттача агрегата дийнахьа 6 сом ахча лу. 15 тонн комсаш чхьагІар доккхача заводе дІайихьача механизатора шофера 3 сом ахча, 18 тонн дІайихьачоа 5 сом лу. Дийнахьа 4,5 тонн комсаш чуийцачарна 7 сом ахча лу. Цу гІулакхо кхы а дикагІа толамаш даха безам хулийт тха болхлой, — йоах совхоза парткома секретара Винокуров Николай Григорьевича.

Комсаш лелаераша дег тІара къоабалдаь тІанийцар КПСС ЦК Генеральни секретара Леонид Ильич Брежнева Кубана ялат леладерашка дІахьийта письмо. Цу письмона жоп а луш, хьалха шоаш тІанийцача социалистически декхарашка юха а хьежа, совхоза къахьегамхоша кхы а доккхийгІа декхараш тІанийцар. Цар дош делар паччахьалкхенна планал совгІа 450 тонн комсаш дІаяла.

О. ШАДИЕВ.

ХЬАЖКІАШ ЧУЭЦАШ БА

Дика хьийкъай укх шера хьажкІаш Сунженски района «Путь к коммунизму» цІерагІча колхозе. Чуэца йолаяьча хьалхарча гектараша хьахьокхача бесса, 65—70 центнер хьажкІаш йоал хІара гектара тІара. Кхы а дикагІа хьийкъай хьажкІаш Лебеденко Леонид Никитич керте латтача механизировании отряда кхашка. Цхьаццайолча участкашка гектара тІара 100 центнерга кхаччалца хьажкІаш чуэц хьажкІаш кхесраша.

Специалисташа баьча лоархІамегІа, план 1500 тонн йолча паччахьалкхенга 2000 тонн хьажкІаш йохка торо хургья боахама.

С. БЕРДОВ.

Районий газеташа хоам бу

ИИС БЕТТАЯР — КХОАЧАШЬЯЬЙ

КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъеш «Грознефть» объединене бурув деттача балхий Малгобекски управлене коллективо керда къахьегама толам баьккхаб. 14 дя хьалха кхоачашъяьй бурув тохара ийс бетта план. Яхье хьалхле лелаю Г. Ш. Хантемирова, Г. Г. Попхадзе, А. А. Дяхкильгова, кхычар кулгалдеча бурув деттача бригадаша.

• • •

56 РАЦПРЕДЛОЖЕНИ ЮКЬЕЙОАЛЛАЯЬЙ

УБР 29 инженерно - технически болхлой 44 кхы тайпа болхлои ва рационализаторски балха юкъе дакъа лоацаш. Укх шера бархІ бетта цар дІачуеннай 71 рацпредложени, царех 46 производствана юкъе йихьай. Царех баьнна пайда 87,6 эзар сом ба.

Опрессовка ена хача обсадни турбаш дІачІоагІьяра оатхала автор ва буровой начальник И. А. Галаев. Кходаьр — 3360 сом.

Буровой начальника М. А. Хадзиевен буровой мастера Ш. Х. Эсмурзиевен балха юкъе йихьар устьевой оборудовани лораяра эша оатхал. Цох баьнна пайда ба 4072 сом.

Скважинашта йолча оборудоване инженер В. И. Давенкоя слесарь Л. А. Попан уплотненни гІозара го бара автораш ба. Укхаза кходаьр—4285 сом.

«Ленина байракх» яха газет.

МагІалбик.

ХЬЕХАМЧУН ДОШ

«Керда вахар» яхача колхозе дикагІйола тхьамка леладер хиларца цІи хеза я Адамова Кхокха. Шерагара шу ме доал доккхагІа хул цун къахьегама хьокхамаш. Соахка шийна тІачІоагІдаь хиннача 0,30 гектар лаьтта планагІа 360 килограмм йолча цо паччахьалкхенга еккар 11 центнер тхьамка лордаш.

Колхозе болх беча шерашка кІезига кхебаьбац цо хІанз шийца толам а боахаш болх беш бола къона тхьамкалеладархой. ИттлагІча пятилетка хьалхарча шера хьалхле лелаеча Кхокхас социалистически декхар тІанийцад 0,30 гектар лаьттан тІара 13 центнерал кІезигагІа доацаш тхьамка доха.

Колхозе къахьегараша чІоагІа дегаш айденна тІанийцар Казахстана партийно-боахама актива совещане Л. И. Брежнева даь чуловиам кІоарга бола къамаьл.

— Новкъоста Л. И. Брежнева дийца декхараш тхона а доагІаш да, — йоах Адамова Кхокхас. — Тхьамка дукхагІа, дикагІа — из да оаха цу къамаьла луш дола жоп.

«Ленинец» яха газет.

Советски район.

ЛИИРХІАЧУЛ СОВГІА

ШІаккха ца хиннача тайпара дика хиннай укх иттлагІча пятилетка хьалхарча шера «Экажевский» совхоза кхашка кхеяь коартолаш. Цу гІулакхо деган айдаь ба механизатораш.

ХІанз укх сахьате сихденна дІахьош да боахаме из культура чуэцара балхаш. Къаьстта дика вІаштІехьбаьккхаб из болх Аушев Або керте латтача шоллагІча отделене кхашка.

ХІанз укх сахьате социалистически яхье хьалхле лелаю Социалистически Къахьегама Турпала Албогачиев АртагІа, хІаьта иштта цІи хеза коартолаш кхеярхой Аушев Ювсапи, Гагиев Идриси керте латтача звеноша Цар чуэца хьувкъам юкъера лаьрхІача 150 центнерга дІакхоач хІара гектара тІара, 100 центнер мара план йоацаяа.

— Дукха яц тха чуэца езаш йиса коартолаш, — яхаш дувц отделене управляюще Аушев Абос. — 360 гектарах 220 гектар чуийца яьннай. Укх тІехьарча 5—6 шера укх шера мо дика хиннаяц укхаза кхею коартолаш. Цуя тешал ду укх тайпа хьокхамаша: чуийца яьннача 220 гектара тІа 2912 тонн коартолаш хиннай тхона. Вешта аьлча, юкъера лаьрхІача хІара гектара тІа 134 центнер коартол хул чуя.

«Ленина никъ» яха газет.

Наьсарен район.

Советий мехка гІолла

КОКЧЕТАВ (Казахски ССР). Керда хьадаьннача ялата миллион тонн дІаэзай Кокчетавски грузовой автотранспортни управлене коллективо. Цу тайпара ханал хьалха кхоачашъяьй мухь дІаозара ийс бетта план. Толам баккха вІаштІехьдаьннад автопоездаш шерра юкъейоалаяр, аргІе йоллашехьа а машинашта сихха технически гІулакх дар бахьан долаш. Управленера йийтте а автопредприяти цхьаьца а цхьаьраш шишша а дІа-са лела автогородокаш йолаш я. Цо йиш хулийт оатхал теллхача метте тоае.

ВИЛЬНЮС. Литве шекар кхеххаду ха дІайоллаеннай. Керда хьаяьннача свеклах эггара хьалхара продукци арахийцай Капсукски шекара заводо. Харьковчанаша дІадоладаь гІулакх хьал а лаьца доккхагІдола социалистически декхараш тІанийцад республика къахьегамхоша. ДІаоттаяь лоаттаечеи дІакхухьачен хана йовш йола свекла кІезигьяра, производственни мощностех биззагІа пайда эцара чотах планал совгІа 14 эзар центнер шекар арахеца лаьрхІад.

РЕГАР (Таджикски ССР). Района боахамашкарча жево Іадоаккхарг-долча моттигашка дІаяхай автокараванаш. Цу метте кийчдаьрел совгІа цар цига дІахьоргда кхы а дукха доакъараш: йол, ча, кхыдараш. Таджикистана лоаман даьгІенашка 1,7 миллион совгІа жан таьзарийн хургда укх шера.

КРИВОЙ РОГ (Днепропетровски область). Укхаза болх бе йолаялийтай тха хьувзача фабрика хьалхара аргІа. ЛаьрхІача ханал кІира хьалхагІа хьалъяьй из. Ер шу чакхдалалехьа болх бе йолалургья предприяте шоллагІа аргІа.

тІаккха потребителаша хІара шера ялх эзар тонн совгІа бедал кхухьаргья укхазара.

СЕГЕЖА (Карельски АССР). Ер шу хьадоладелча денз ах миллиард гали арахийцад Сегежски целлюлозно-каьхата комбинате минеральни удобренеш, цемент, кхыйола материалаш чуехка. Соахка итт ди тІехьагІа арахийцар ужжал галеш. Из да «Эффективностеи дикалеи пятилеткана — балха гаранти» яхаш девиз а йолаш шерра яхь лелаярах хьахиннар. Ерригача технологически лине балха овсарле ди тІехьа лакхлу предприяте. Цо сегежски мастерашка йиш хулийт балха моттигаш кхы шеръе ца езаш кийча продукци дукхагІа арахеца.

НАМАНГАН (Узбекски ССР). «1977 шера август», яха дешаш тІалаттта вымпел ягІа даьреш деча комбината ткачихас Формушкина Тамарас болх беча моттиге. Ишта да хьалха латтача болхлочун къахьегама календарь. Комбинате эггара хьалха 30 станока тІа болх бе йолаеннай из нормагІа 14 станока тІа мара бе ца безача метте. Хьада тай сихха дІахотт Т. Формушкинас, предприяте центральни лаборатори специалистий новкъосталца дагалацай агрегаташта хьалхашка гІолла хьал-Іо ахара эггара аьттув болашагІа йола маршрут.

ВИЛЬНЮС. Грузински кино денош дІадоладеннад Вильнюсе. Кинотеатрашка диъ дийнахьа хьувкхаргда «Грузияфильм» яхача студе эггара кердагІа дола балхаш. Укхаза баьхка грузински кино мастераш Литвай болхлошца, колхозхошца, студенташца вІашагІкхетаргба.

(ТАСС).

СССР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ ГУЛЪЯРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу: нийсалагІа хержана** Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совета пхелагІа сесси гулъе 1976 шера 27 октябре городе Москве.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Н. ПОДГОРНЫЙ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
24 сентябрь 1976 шу.

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

№ 197

26 сентябрь 1976 ш.

г. Москва.

Эскаре гІулакх дара оттаяь ханаш яьха баьнна тІема гІулакхаш тІара нах СССР Гервзашпарча Низашкара 1976 шера ноябре — декабре дІабахийтара хьакъехьа а гражданаш шоай аргІанна бокъонца дола тІема гІулакх де тІахьехара хьакъехьа а.

«Массава тІема гІулакх де декхарийла хиларах» долча СССР законага хьежжа аз приказ лу:

1. Бокъонца дола тІема гІулакх дара ханаш 1977 ш. 1 январь тІакхоачаш чакхйоалаш бола тІема гІулакхаш тІара нах запасе а бохийташ 1976 шера ноябре — декабре Советски Эскара, ТІема-Форда Флота, доазон тІарчен чурчен бІун мугІаращцара мукъабовлийта.

2. Укх приказа хьалхарча пунктага хьежжа тІема гІулакхаш тІара нах дІа а баьха запасе бохийташ хиларца дувзаденна Советски Эскаре, ТІема-Форда Флоте, доазон тІарчен чурчен бІу тІа гІулакх де тІахьеха, уж тІахьеха ди хьатІакхоачаш 18 шу диза бола, тІахьехара ха тІехьаяккха бокъо йоацаш бола гражданаш а.

3. Приказ дІакхайкаде ерригача роташка, батареяшка, эскадрильяшка, кемаш тІа.

СССР оборона министр, Советски Союза Маршал Д. УСТИНОВ.

Нов. И. В. МАКСИМОВНА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Республика мехкдаьтта промышленность дегІайоалаеча доккхий гІулакхаш карагІдувларахи ваьча дийнахьа денз шовзткъе итт шу дизарца дувзаденнеи Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. **Максимов Иван Васильевича** — Вознесенски газ чакхйахача завода директора.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный
26 сентябрь, 1976 ш.

ПРОПАГАНДИСТИЙ СОБРАНИ

Грозне, теникий театре вІашагІкхийттабар Ленински района пропагандисташ. Гулбеннараштa хьалхашка «ДІадахача партийни дешара шера итогаши хьатІадоагІача шера декхараши» яха доклад йир КПСС Ленински райкома шоллагІча секретара Ю. В. Мареченкова.

Къахьегамхошта коммунистически кхетам луш шоаш беча балха опыт ювцаш дагабаьлар пропагандисташ «Красный молот» завода инженер **В. Ф. Рядинская**, сихха медицински новкъостал деча городской больница керттера лор **А. М. Донец**, Грозненски мехкдаьтта института доцент, исторически Іилмай кандидат **В. И. Филькин**, «Сельхозтехника» республикански объединенера **А. А. Саидов**, ВЛКСМ Ленински райкома секретарь **Б. Гамурзиев**.

Доклад яьчо а, къамаьлаш даьраша а керттера теркам тІабахийтар укх партийни комсомольски политически дешара шера КПСС XXV съезда материалаш моттигерча вахарца айхха ювзаш кІоаргга Іомаелга керте лоаттаде дезаш хилара.

Шоай собране гулбеннача пропагандисташа тІанийцар укх политически дешара шера пайда эца мегаргдола литература могадеши методически хьехамаш деши йола рекомендацеш.

Къахьегамхошта коммунистически кхетам луш болх дика барах КПСС Грозненски горкомеи Ленински райкомеи сийлен грамоташ елар «Красный молот» завода инженера **В. Ф. Рядинскаяна**, Грозненски швейни производственни объединенерча нов. **Лазаревана**, Грозненски № 15 йолча даьтта завода директора нов. **Богатыревна**, кхычарна **а**.

ТЕШШАМЕ БУЖ ФИЙГ

ТІатеІІа гурахьа юв культураш дІаювш ба укх деношка Грозненски района «Горячеисточненский» совхоза механизатораш. Къаьстта дика болх бу трактористa Мутиев Ильясеи, сеяльщикаша ДалаевгІар Іайнаіен Айманеи. СменагІа 32 гектара тІа дІаде дезача хІара дийнахьа юкъера лаьрхІача 52 гектара тІа гурахьа ювча культурай фу дІадув цар кхаьнне цхьан агрегата тІа болх беш. Белгалдаккха доагІа болх тешшаме беш хилар.

Царел дукха тІехьабисац механизатораш коммунист Ломхоев Мусаи комсомолец Алхазев Зайндии. Шоай новкъосташца сеяльщикашца дийнахьара балха норма дикка тІехкхоачашъю цар а.

«ХІара кхайна — дикала Знак» яхача девизагІа болх бу гурахьа юв культураш дІаювш боахкача наха. Фу лаьтта нийсса дижийтара хадданза тІахьожам лоаттабеш хул сеяльщикаш. Къаьстта раьза ба совхоза кулгалхой сеяльщикаша Азармаева Кхокас, Джамалаева Хазана, Ахмадова Румана беча балха.

— Хургбола хьувкъам лаьтта дикагІа мел кийчду дукхагІа хургболга кхета а деш, лаьтта ахара, макха баккхара, минеральни удобренешца подкормка яра балхаш тешамеи дикеи чакхдахара къаьстта теркам тІабахийтар совхоза механизатораша, — йоах совхоза керттерча агронома Арбиев Санакс. — ХІаьта укх шера гурахьа юв культураш дІаера тха боахаме кийчдаьд 6000 гектар лаьтта. Из сиха кийчдаь а даьккха районе эггара хьалха дІадоладир гурахьа юв культураш дІаера балхаш. ХІанзалехьа уж дІайийнай 1300 гектар совгІа долча лаьтта.

Гурахьа юв культураш дІаювш боахкача наьха болх сихагІа леларгболаш хьинаре къахьег фу хьатІакхухьаш, тракторашта солярка за правка еш болча наха. Делкъийга кхай тІа бІайха кхача хьатІабахь механизаторашта.

Гурахьа юв культураш дІаерца цхьана зяба лаьтта оахаш ба совхоза механизатораш. Зяба лаьтта оахаш 15 тракторист ва. Царна юкъе къаьстта хьинаре болх бу Музаев Іимрана, Идиев Юнуса, Хасиев Шамада, кхычар. Смени норма 4,4 гектар йолаш 8 гектар лаьтта оах царех хІаране. Зяба лаьтта шин сменагІа дийнахьеи бусси оах.

Л. РУДСКИЙ.

СУРТА ТІА: «Горячеисточненский» совхозе гурахьа юв культураш дІаювш я.

Автора сурт.

ПОЛИТИЧЕСКИИ ЭКОНОМИЧЕСКИИ ДЕШАРА СИСТЕМА КЕРДАЧА ШЕРАГА

IОАЯЬ ОПЫТ ЛАРДЕ А ЛОАЦАШ...

ХьатIакхоачаш латт политически экономически дешара система керда шу. Республика партийни организацеш дика вIаштIехьдаьккха керла шу дIаболадара кийчо яь йоалаш латт.

Укх шера политически экономически дешара тайп-тайпарча школашка, семинарашка, кружокашка дешаш хургва 150 эзар совгIа саг.

ХьатIадоагIа дешара шу хургда партийни организацеша Iоаяь опыт ларде а лоацаш, КПСС XXV съезда решенеши материалаши ладувгIашбараша кIоаргга Iомаергйола шу, дукхагIа теркам тIабохийтаргба политически дешар практически балхаца айхха дувзара, коммунистий, дукххача къахьегамхой марксистско-ленински дешар «КПСС XXV съезда решенешка хьежжа долча партийни дешара декхарий хьакъехьарча» КПСС ЦК соцамо дIадехарашка хьежжа дIахо тоадара. Коммунистически идеалашта чIоагIа пропаганда яр, хоадам боллаш дола коммунизм хьалхара декхараш, даим дегIабоагIаш бола, вахар довзара а эргадаьккха хувцара а низ болаш дола герз—марксизма - ленинизма хьехам къахьегамхоша кIоаргга Iомабар — иштта да КПСС XXV съездо оттадаь декхар.

Кердача шера партийни дешарен массови пропагандан системе керттера теркам тIабохийтаргба «КПСС Центральни Комитета Отчети чурчен арахьарчен политикера парте артIанара декхараши» яхача новкъоста Л. И. Брежнева доклади «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаши» Iомадара.

Парте XXV съезда материалаш Iомаеш занятеш семинарашка, школашка, кружокашка, пропаганда массови формашка дIадахача дешара шера йолаенный. Республика къахьегамхоша чIоагIа безам тIабахийта Iомаяьй уж. Бакъда, из съезда керттера выводаши идеяши, цо оттадаь декхараш Iомадара йола юхьанцара этап мара яцар. Съезда идейно - теоретически ганз караерзаелга — из йIаьхача хана лаьрхIа декхар да. Цуща белгалбоалаш хургба политически экономически дешара система балха керттера чулоацам.

Кердача декхарашка хьежжа КПСС XXV съезда решенеши материалаши кIоаргга Iомаяр духьа хьатIадоагIача 1976—1978 шерашка юкъе йоалаю дешара керда курсаш.

Юхьанцарча звенона — «КПСС политика актуальни дешаш» яха курс. 1976—1977 дешара шера республике 235 юхьанцарча политшколашка из курс Iомае волалургва 4,5 эзар гаргга саг.

Юкъерча звенона — «КПСС политика — марксизм-ленинизм чакхъяхар». Из курс Iомаеш хургва 305 школашка 6000 совгIа саг.

Партийни дешара система лакхерча звене — марксизма-ленинизма университеташка, партийно - боахама актива городийн районийн школашка, теоретически семинарашка Iомаергья «КПСС XXV съезда решенешка хьежжа йола парте теорей политикан актуальни проблемаш». Из курс Iомаергья 350 теоретически семинарашка 8000 саг совгIа болча наха. Лакхехьа хьоахаяь курсаш 800 школашкен семинарашкен Iомаеш хургва 20000 гаргга саг. Уж хул партийни дешара система тайп-тайпара курсаши проблемаши Iомае укх шера дIаболалуш мел барех — 57800 сагах — 30 процент гаргга бола нах.

Цу курсий программаш КПСС XXV съездо оттадаь теоретически политически дешаш, практически декхараш хьагучадахара а дикагIа надIадовзийтара а тIаерзаяь я.

Цкъа эзари ах эзари совгIа йолча партийни дешара системашколашкен семинарашкен марксизма - ленинизма лардех йола курс дIахо Iомаеш хургба ладувгIараш, бакъда хIара тема съезда материалашца органически бувзам болаш хургья.

Теоретически семинарашка Iомаергья Iилман коммунизма, философе, Iилман атеизма, КПСС экономически политика проблемаш. Кердача дешара шера чIоагIа теркам тIабохийтаргба парте областной комитета Х пленума соцам дIахо кхоачашбара, цунца дувзаденна интернационализман Iилман атеизман проблемаш Iомаяра чIоагIа пайда эцаргба партийни дешара системах. Уж проблемаш Iомаеш хургва 570 семинарашка дешаш вола 14 эзар гаргга саг. Цига Iомаергья проблемаш: «Пролетарски интернационализмах бола марксистско-ленински хьехами хIанзара хан», «Материалистически мировоззрени хьаяри дынах юхедисараш дIадахара наькъашка», «Коммунистически кхетам балара теории практикей», «Нравственни кхетам балара актуальни проблемаш».

Город Грозне болх беш массехк лекторий хургья. Цига Iомаергья проблемаш: «КПСС XXV съезда къамий отношенеш дегIайоалаяра актуальни проблемаех», В. И. Ленина «Пачхьалкхен революции» яха болхи хIанзара хан», кхыяраш.

ДIахо йодача хана а бе лерхIаш ба семинарски группашка ладувгIаш барех лектораш, докладчикаш, политинформатораш кийчбара болх, цар болхлой коллективашкен нах бахача моттигашкен докладаш, лекцеш, беседаш ергйолаш.

Кердача дешара шера дикка шерлургья комсомольски политически дешашар сеть. 477 кружокен семинарашкен тайп-тайпара проблемаш Iомаеши курсаш чакхйоахаши хургва 14 эзар гаргга комсомолеци катирхой. Цига а кIоаргга Iомаергья КПСС XXV съезда материалаш. Партийни дешара системана оттаьрий ларда тIа кийчъяь я цар планаши программаши, партийни съезда решенеш кхоачашъяра комсомоло беча балха дешаш тIа а тохаш.

Комсомольски кружокашка Iомаергья «Атеистически знаней лардаш», «Правови знаней лардаш», кхыяраш.

Пхи эзар совгIа комсомолец хургва партийни дешара системе дешаш.

Комсомольски кружокашкен семинарашкен дешара шу дIадоладергда Ленински урок а еш — «Эффективностей дикален пятилеткана — къонабарий хьинари кхоллами!»

ХьатIадоагIача шера экономически дешар деррига а парте съездо дIадехарашка хьежжа вIаштIехьдаьккха хургда. Экономически дешар марксистско - ленински дешара массови формаех цаI лоархI вай парте.

ТIеххьарча хана экономически дешара дифференцировании система хьахиннай вай республике. ДIаяхача пятилетка шерашка хьалхарча циклагIа йола экономически курсаш чакхъяьхай 160 эзар саго. ХIаьта хьатIадоагIача дешара шера хьалхарчен шоллагIчен циклагIа экономически дешар дешаш хургва республикерча къахьегамхоех 90 эзар гаргга саг. Алхха Коммунистически къахьегама 740 школашка тайп-тайпара экономически курсаш чакхйоахаш хургва 17 эзар совгIа саг.

Кердача дешара шера экономически дешара системе парте съезда материалаш Iомаелга чакхдоаккхаргда партийни дешара системана юкъейихьа, лаьрххIа съезда материалех йола дешара курсаш Iомаярца а хьалхагIа могаяь хинна темаш Iомаеча хана а.

ХьатIадоагIача дешара шера «Экономически знаней лардаш», «Къахьегама экономикан производствай лардаш», «Экономикан производствана управлени ярей лардаш», «Социалистически производствана Iилман наькъаца доалдара лардаш» Iомаергья дIаяхача пятилетке уж Iомаянза бисарашей, предприятешка, колхозашка, совхозашка керда балха баьхкарашей.

Республикерча дикка дукхача къахьегамхоша юха а Iомае йолаергья «Социализми къахьегами», «Социалистически обществера инженерии къахьегам», «Кулгалхочун къахьегам» яха курсаш. Уж курсаш хургья иттлагIча пятилетке экономически дешара система балха керттера яраш.

Экономически курсашта йола ерригa программаш КПСС XXV съезда материалашка хьежжа вIаштIехьъяьхa я, арахийцад цу курсашта дола керда учебникаш а.

Кердача дешара шера кулгалдеча кадрай теоретически дешар КПСС ЦК рекомендацеша маьяххара вIаштIехьдаьккха хургда, хIаьта кулгалдара кадраш идейно - теоретически кийчъяра республике лоархIам боллаш опыт а Iоаяьй.

Кердача шера КПСС обкоме, марксизма - ленинизма университете, мехкдаьтта институтерча балха говзал лакхъеча курсашка, партийно - боахама школашка, дешара кхыча формашка дIахо дешаш хургба министерствай, ведомствай, предприятей, организацей кулгалхой. Цар Iомаергья курсаш: «Парте XXV съезда решенешка хьежжа дола КПСС теорей политикан актуальни дешаш», «Кулгалхочун къахьегам», семинарски занятешка — тайп-тайпара проблемаш.

ДIахо йодача хана а кулгалдара кадраша юкъарчал доацаш политически идеологически балха юкъе дакъа лоацаргдолаш цар еш йола экономически административни решенеш кхетама балха мел гIойле йолаш я халданза хьожаш вIаштIехьдоаккхаргда гIулакх. Кулгалдара кадрай марксистско - ленински дешар управленческо - организаторски балха формаши методаши эргаьха тоаяра новкъостал деш хила деза.

Коммунистий марксистско-ленински дешар, къахьегамхой экономически дешар тоадара декхараш толамца кхоачашделга дувзаденна да пропагандисташ хьакъоастабарца, уж Iомабарца, цар теоретически знаней боарами методически говзали лакхъярца. Шоай гIулакхах дика кхеташ а нахаца болх бе ховш а уж хиларах тийша ба берригача балха толам.

Партийни комитеташ декхарийла я пропагандистий хаддаиза йоакхо е, цар болх дикагIа хилийтара эша хьалаш вIаштIехьдаха, дикагIа болх бераш теркалбеш, совгIаташца белгалбоахаш хила. Укх шера республике дешара ерригача формашкен системашкен занятеш дIайолаергья 6000 пропагандисто, царех 85 процент бараш лакхерей чакхъяланза лакхерей образовани йола КПСС членаш ба. ДукхагIча даькъе теоретически политически дика кийчо йолаш, шоай гIулакх дукха дезаш нах ба уж. Пропагандисташца бергболча балха перспективни планаш а оттаяь кийчъяьй.

ДIадахача шера политически экономически дешара системе хиннача занятей анализо хьахьокх марксистско-ленински дешара, экономически дешар вIаштIехьдаккхара, занятей идейно - теоретически боарам лакхбара даькъе цIенхаштара кхоачамбоацараш хиналга.

Дукха моттигаш хиннай занятеш формана еш, вахарца, практически гIулакхашца, хьалхалаттача опытаца бувзам боацаш, ладувгIашбарий идейни кхетам лакхбара новкъостал деш йоацаш чакхйиннай уж.

Экономически дешара системера занятеш тIагIоллара информаци яр, алхха учебника тIара материал дIахьехар мара доацаш чакхъяьха моттигаш я, уж йийза яц коллектива хьалхашка латтача хоадам боллаш долча декхарашца. Цудухьа ладувгIашбараш шоаш Iомадаьчох балха тIехь пайда эца ховш хиннабац.

ЦIенхаштта кхоачамбоацар да иштта массови экономически дешара министерствай, ведомствай, боахама органий оагIонгахьара тIахьожам эсала хилар, цу гIулакха доагIача тайпара цар кулгал ца дар.

КПСС цхьайолча райкомашей горкомашей йоагIача тайпара вIаштIехьъяхац дешара формаш, йоакхо яц пропагандисташ хьакъоастабаран кийчбараи.

Дукххача районашка боагIача тайпара лакхбац пропагандиста лоархIам, эсала лелабу методически болх, пропагандисташта теоретически методически новкъостал кIезига ду.

Ужаш а кхыдола а кхоачамбоацараш хила йиш яц кердача дешара шера.

КПСС XXV съездо дIадехарашка хьежжа гIулакх вIаштIехьдаккхара кердача дешара кийчо еча хана парте райкомашей горкомашей къаьстта теркам тIабахийтаб пропагандисташ хьакъоастабара, семинарашкей курсашкей царга дешийтара.

Алхха сентябрь бетта КПСС обкома политически дешара ЦIагIа хиннача республикански курсашкей семинарашкей кийчваьв дешара тайп-тайпарча формайи системайи 2000 гаргга пропагандист.

Дерригача дешара шера а лерхI пропагандисташта теоретически методически новкъостал де, царца теоретически конференцеш, семинараш, курсаш, групповой консультацеш с, партийна, советски, боахама кулгалхошца цар вIашагIкхетараш чакхдахь.

ХьатIадоагIаш дола керда дешара шу — из къахьегамхошта марксистско - ленински дешар Iомадара, иттлагIча пятилетка заданеш, КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра уж оарцагIбахара керда этап я.

ХIара партийни организаце декхар да республикерча хIара къахьегамхочоа КПСС XXV съезда решенеш, материалаш кIоаргга дIахьехар, шоаш Iомадаьр практически вахара юкъе дахьа ховргдолаш уж Iомабар.

Л. КОДЗОЕВА,
КПСС обкома политически дешара ЦIен заведующе заместитель, экономически Iилмай кандидат.

ХIара балха денна—дикала Знак

КЪАХЬЕГАМ КХЕТАМЦА ВIАШТIЕХЬБАЬККХАЧА

ИттлагIа пятилетка производства эффективностеи балха дикален пятилетка хилар дика кхета а деш, «ХIара балха денна — дикала Знак» яха Грозерча химикий инициатива эгтара хьалхарчарца хьаллаьцар Грозненски швейни производственни объединене хIамаш тегараша. Шерра социалистически яхь йоаржаьча болхлоша шоай хьинари низи кхо па беш къахьег тIанйца социалистически декхараш толамца кхоачашдара, балха ханах, оборудованех бизза пайда эцара, къахьегама овсарле, производства культура лакхъяра, арахеца продукци дикагIа хилийтара, зIамигчун а доккхачун а кхомбара, цунца цхьана производства эффективность лакхъяра, къахьегамен производственни дисциплина тоаяра.

«ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа къахьегача хIамаш тегарий толамий бе боагIаш бола мах бара къахьегама дикала оценка юкъейоалаяьй. Пхи балл йолча системагIа баьча балха оценка а луш къахьегаш ба уж. Нагахьа санна предприяте балха тIа кхоачамбоацараш йийслойя пхе балла тIера Iойоах баллаш. Тийгача хIамашта юкъе кхоъ е кхы а дукхагIа брак нийслой цхьа балл оттаю коллективо баьча балха.

Цеха, филиала, участка коллективо даьхача толамашка хьежжа я царна луш йола премии. Пхиъ е йиъ-ах балл яьккхача коллективана бIаь процент премии хьожаю, 4,4 е 4,2 балл яьккхачуьна 90 процент, 4,1—3,9 балл яьккхача коллективана 80 процент премии хьожаю. Баьча балха мах беш луш йола баллаш кIезиг ме лу кIезигагIа хул моллагIча коллективана луш йола премии. Кхоъ е кхаьнел чухьнахьа балл яьккхача коллективана премии вIалла а хьожаяц. ХIаьта йиънел чухьн хьа балл яьккхача коллективана социалистически яхье призови моттиг лац. Социалистически яхье даьхача къахьегама толамий итогаш еча, яхье хьалхалаттараш Сийлен доска тIа боахача, коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи луча хана керттера хьоккам лоархI къахьегама дикала луш йола оценка.

ХIара дийнахьа ю балха итогаш. Массадола хьокхамаш тIехдика долча коллективана пхи балл оттаю. ОТК болхлой хьежачул тIехьагIа коллективага тоде юха яла езаш продукци нийслой цунна тIера ши балл Iойоаккх, продукци во я аьнна рекламаци кхаьчача кхо балл тIера Iойоаккх, сакхат доацаш продукци арахецара йолча система оперативно-учетни даннеш шийханнахьа ца хилийтача цхьа балл тIера Iойоаккх, пачхьалкхен план кхоачаш ца яьча коллективана 3 балл эшаю, сортноста план кхоачаш ца яьчуьна — ши балл, производства культура лоха йолчуьна — цхьа балл. Нагахьа цехерча моллагIча саго прогул яь моттиг нийсъелча коллективана тIера Iойоаккх кхо балл. ХIара дийнахьа объединене болхлошта дIайовзийт яхье котъяьнча коллективаш.

«ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа къахьегар производствана, иштта шоешта чIоагIа пайдане хилар дика кхетаду хIамаш тегараша. Иштта дуьйцуш № 4 йолча филиалан цхьоалагIча участка мастера М. Хатуевас.

— Ше къахьегаш волча коллектива балхах дог лазаш, цун толамаш тоадара тIаккхуш ва тха участкера хIаравар. — ХIара хIамаш тегачун балха дола чухьежа низга а динна дIаэттай хIара дийнахьа даьхача толамий баллаш, нийсденна кхоачамбоацараш дIаяздеш йола «Яхьа экран». Тха участкера берригаш а хIана бац аьнна баьча балха тIехдика оценка увттаеш къахьегаш ба. Царех я хIамаш тега мотористка Айсагурова Марет, цун йоI Зайнап, хIамаш тега мотористкаш Исаева Залпа, коммунисташ Хутиева Табарик, Сидиева Джарайдат, йижарий Газиевгlар Лизан Мареми.

Юхьанца керда инициатива теркал ца еш къахьегамен производственни дисциплина телхараш а нийслора, яхаш дувц М. Хатуевас. Царех яр Исиева Марем. Эсала хулар «Яхьа экрана» тIа дIаяздуцун хьокхамаш, премеш телацар, нийдеш дола алапи кхычар нийдерел кIезигагIа дар. Кхычарел со фу даь воглa я, аьнна шийн болх цIенхашта тоабир цо, новкъосташа санна алапи а премеш а нийе йолаелар из. Уж санна дола масалаш кхы дуккха доаладе йиш я, йоах Хатуевас.

Химикий инициативагIа къахьегача хIамаш тегарий производственни хьокхамаш тоадара доккха беркат доал хьехамчаша къонача деча новкъосталах. 180 хьехамча ва объединене. Царех я заслуженни хIамаш тегар яха сийлен цIи лелаю Юнусова Роза Магомедовна. Ше цига къахьегача 15 шера ткъаь иттех къона специалист кийчваьв цо. ХIанз Розас Iомаеш я Сатабаева Зайнап. Башха-дика хьехамча лоархIаш я Амбарцумова Вера Николаевна. Цо ткъаьх хIамаш тега мотористка кийчъяьй. ХIанз цо Iомаеш я Идрисова Светлана. Иштта башха-дика хьехамчаш лоархIаш ба Капирова Бэла, Сколяр Элиза, Яшникова Пелагея, Агабекян Нина, кхы дукххабараш а.

Яхье баьннараша даьхача толамий денна итогаш яро тIатIа тоадолийт хIара коллективо доаха къахьегама толамаш. Укх шера дукха балхаш даьд объединене коллектива къахьегам эргабаккхара, арахеца продукци дикагIа хилийтара, къахьегама овсарле лакхъяра. Ткъаь иттех керда оборудовани производствана юкъейоалаяьй, даьре кочамаш тегара йоккха овсарле йола поток производствана юкъейоалаяьй, дуккхача халача балхашта механизаци яьй.

Духхьал укх шера хьалхарча ялх бетта 17 моделагIа тийгача барзкъашта пачхьалкхен Знак еннай. Из продукци ах шера 1330 эзар сома маьхa арахеца езаш хиннача, арахийцар 1734 эзар сома маьха хилар. Цу юкъа производствана юкъейоалайир пачхьалкхенна шера 38 эзар сом пайда беш йола 40 рационализаторски предложени. Организационно-техническиi мероприятеш чакхъяхарах хьалхарча ах шера кхоадьд 89100 сома маьха 22994 квадратни метр кIадаш.

«ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа болх беча объединене хIамаш тегараша шоай къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхарах цхьа бутт дIабахийтабац укх шера пачхьалкхен плани тIанийца социалистически декхараши дика кхочушдан. Продукци бетта план 104 процент кхоачаш а еш, планагIа лаьрхIачул совгIа цар маьхала яьккхай 929 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци. Товарни продукци арахецара бархI бетта задани 108,9 процент кхоачашъяьй цар. Заданел совгIа арахийцай 2059 эзар сома маьха товарни продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра бархI бетта план 106,8 процент кхоачаш а еш, соахка цу юкъа хиначул 11,6 процент лакхъяьй из объединене коллективо.

Объединене хIамаш тегарашта карагIдийнна дикадараш дукха дале а цIенхашттара кхоачамбоацараш нийслу цар цу балха тIа цхьайолча участкашка, цехашка. Кердача инициативагIа къахьегара болх эсала вIаштIехьбаьккхаб № 6 йолча цеха коллективо. Цеха участкаша даьхача толамий денна итогаш ца еш дукха моттигаш нийсъеннай. Из къаьгга хьахьокх укх масало: бIарччача бетта мастера Галкинас кулгалдеча участка хIамаш тегараша даь барзкъаш тоаде царга юха луш 26 моттиг нийсъелар. Цхьабакъда из болх баьча хIамаш тегарашта оценка лохъянзар. ЦхьоалагIча цехе керда гIулакх юкъедоаладьча юхьанцарча хана денна итогаш йора. Цхьа юкъ яьлча из гIулакх тесса дита дицлайтар. Цудухьа дIахо ла йиш йоаца кхоачамбоацараш нийсделар хIамаш тегарий балха тIа. Масала, хIамаш тегача Бакаевас шийн бетта йола задани 84 процент мара кхоачашъяьеце а цунна оттаь оценка 4,8 балл яр, хIаьта 62 процент задани кхоачашъяьча Успахаджиевана оттаь оценка 4,5 балл яр. Уж санна дола масалаш кхы а доаладе йиш я. Цун керттера бахьан да план миштa кхоачашъяьй хьажара ханнахьа итогаш ца яр. Кердача инициативо дIадехаш дар дизза кхоачашдайтара болхлой оарцагIбаьхабац цу цехий кулгалхоша, уж оарцагIа ца бахарал совгIа шоаш а тесса дитад из гIулакх.

ХIамаш тега мотористкаш балха хьабахка тIехьабусаш е ханал хьалха дIаухаш дукха моттигаш нийслуш хиларах дукха балха ха зехьа йоаю. Прогулаш еш а моттигаш нийслу. Духхьал хьалхарча ах шера прогулаш ярах балхара дIаваьккхав 17 болхло. Арахеца продукци дикагIа хилийтара беча балха юкъе а кхоачамбоацараш нийслу. Хьалхарча ах шера торгови организацешкара 10 рекламаци кхаьчай 1255 сома маьхерча продукцена.

Уж деррига кхоачамбоацараш цIендаь дIадахара, ерригача структурни подразделенеша, участкаша пачхьалкхен план кхоачашъергйола гIулакх вIаштIехьдаккхара сихха оарцагIбовла беза объединене кулгалхой, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш. Хьалхашка латта декхараш доккхийн бехктоккхамеи да. Уж толамца кхоачашдара производствана юкъейолас еза ерригa торонаши кхоачамаши.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: (юкъе латтар) № 4 йолча участка коллективана керте латта мастер, профорг Д. Копылова болхлошта дIахьедийтаза я яхье дахка толамаш.

И. ПЛИЕВА сурт.

Алтае гурахьа дув ялат дIадувш латт. Ше дика хилар хьахьекхад укхаза кулисашта (гидуаргаш дIайийнача оасалгашта) юкъе гIолла гурахьа ялат дIадера методо. Цу тайпарча оасалгаша миха а хии а эрозех дика лораду лаьтта, новкъостал ду сибарегIен шийлача Iай баьцовгIаш йохьа ца ситаш лоа кхашка цхьатарра дIанийсдалийтара.

Змеиногорски районерча «Россия» яхача Ленина ордена колхозе кулисашта юкъе гурахьа дIадийнача кIих гектара тIара 35 центнерга кхоачаш ялат доаккх. Укх шера гурахьа эзар гектар совгIа ялат дIадуврга боахаме.

СУРТА ТIА: кулисашта юкъе дIадувш латт гурахьа дув ялат.

В. САДЧИКОВА сурт. ТАСС фотохроника.

ГРАЖДАНСКИ ОБОРОНА БУТТ

ЙИЗЗА КИЙЧО ЯЬЛГА ХЬАХЬЕКХАР

ДIадахача шоаттдийнахьа Грозне В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа граждански оборона Ди чакхдаьккхаш дар. Шошоай районий колонех дIаовтт Ленински, Октябрьски, Заводской, Старопромысловски военизированни йолача формированей доакъашхой. Уж ба связисташ, развед-ичаш, човнаш хинна нах кIалхарбаха безараш, наблюдателаш, санитарни дружинаш, цIи йовераш, наха кхачеи тIаовха хIамеи Iалашъе езараш.

Майдан тIа ба городен республикен партийни советски болхлой, гIулакхера нах, граждански оборона штаба викалаш.

Iуйрийна 10 сахьат даьнна ха. Торжественно ех музыка. Город Грозне граждански оборона Ди чакхдаккхара детаяь митинг хьаелл города граждански оборона начальника В. М. Шамардина.

Къамаьл деш цо белгалду доазол дехьарча империалисташа тIемах йола шоай уйлаш хIанз а йита ца хилар, дунен тIа керда тIом хьоабе пар ма-даггара кийчо еш хилар, из тIом нагахьа санна хьой, ядерни атомни герзаца бергхилар. Цунца дувзаденна, йоах цо, вай массане деклар да цу герзах лорадала Iомадарал совгIа, баха нах кIалхарбаха Iомале а. Тахан Грознен районий централашкен «Граждански оборона месячника Ди» чакхдоаккхаш лерхIаш дар фуд аьлча, из да дукха нах боабеча герзагIа лорабала нах Iомабалара гIулакх кхы а лакхагIча лагIа тIа даккхар, из тайпа герз города юхе нийкхача предприятей болх соцаргбоаца, кхача, хий талхаргдоаца хьалаш Iалашде нах Iомабар.

Дош лу республика граждански оборона штаба начальника полковника В. М. Бормотовна. Республика граждански оборона бутт чакхбоалача юкъа наха атомни ядерни герз Iомадеча карагIдаьннарех, цу хьакьехьа предприятей военизировании йовзача формированешта Iомадаьчех, хьалхашка латтача декхарех дувц цо.

— Граждански оборона «месячник» чакхдаккхара партокмана цхьана сьалхе я план оттайир оаха, — йоах «Грозгипронефтехим» института граждански оборона штаба начальника Л. К. Прохорова. Занятеш лерттIа дIаяхьара деррига Iалашдир. ЛаьрххIа йола тактически ученеш чакхъяьхар, граждански оборона кхоачам лоаттабергбола а занятеш ергйола а помещенеш кийчйир, садоаха органаш лораяра хIамаш, гойтара агитации пособеши кийчйир граждански оборонах лаьца наха хьалхашка лекцеш йийшар, кинофильмаш хьехкхар. Цу ерригача мероприятеша торо елар 1 сентябре лаьрххIа йола тактически ученеш дика чакхъяха. Цига эшаш йола тактически говзал шаьрйир развед формированеша. Плана тIа белгалъяь уж мероприятеш чакхъяхаро торо лургья формированей тIема кийчо чIоагIъе, граждански оборонах йола цар навыкаши знанеши шаьръе.

— Ткъаьь виъ саг ва тха сандружине, — аьлар митинге къамаьл даьча ГрозНИИ санитарни дружина командира Н. И. Лапатинская. Уж берригаш а производстве хьалха латташ, общественни балха тIа хьинаре дакъа лоацаш, дикагIа бола донораш ба.

Цар дегаш уравуттадер, уж Iомабер я лабораторе йоккхагIа йола техник, дружина политрук П. Чернова. 1941 шерсача шера Грознера тIем тIа йода из. Сандружинница йолаш чакхйовл Чернова тIом латтача шерашка. Шийн цIий а телаш Iоажалах кIалхарбоах хала човнаш хинна итташ бIухой. ХIанз а тIехьа кийча я из цу гIулакха. КIоаргга знанеш луш Iомабу цо хIанз къона мехкарий, кхоана эшаш моттиг нийсъелча сандружина мутIараш дIаотта еза къона нохале.

Митинг чакхъяьлча В. И. Ленина памятника юхе зизаш дохк военизированни йовзача формированей викалаша. ТIаккха локхаш музыка а йолаш параде чакхбаьлча, «Динамо» стадионе болх уж.

Республика Министрий Совета хьалхашка уллача майдан тIа хьаелл граждански оборона военизированни йоацача формированешта кхачеи тIадувха барзкъеи лоагтаде декхарийла йола пункт. Шин звенох латт из. Цу звеношта юкъейоагIа цхьацца кухни, повараш, раднацех кхачан продукташ кIалхарьяха езараш, уж Iалашъе езараш, бекъа кхачеи тIадувха барзкъеи лоаттаде дезараш. ХIара звеной ялхялх машин, итт истол, кхыбола эша кхоачам ба. Цхьан дийнахьа шозза 2400 сагага бIайха кхача байита торо йолаш я уж звенош. Уж вIаштIехьаккхай республика столовейи ресторанийи треста болхлоех. Къаьстта дика кийчъенна я «Кавказ» ресторана болхлоех латта цхьоалагIа звено. Цунна юкъебоагIа ресторана производства заведующи Т. Борисова, повараш Л. Яковлева, Р. Мусаева, санитарни лор Н. Блыксина, кхыбараш.

Iуйрийна 11 сахьати 25 минути яьлча дукха гаьна йоацаш «атомни бомба чутехай» яха хоам кхоач. «Цун ударни талгIе 15 километр шорали сахьата 50 километр сухали йолаш Грознена тIайовгIаш латташ хилар белгалдича» кIачан продукташи баракъеи «кIалхардаккха» овтт кхачан пункта формированеш. Команда енна массехк минот ялале шоай мел йола хIама гул а йий «ядерни талгIе тIаккхоачаргйоацача» болх уж.

Цул тIехьагIа «Динамо» цIерагIча стадионе города военизированни йоацача подразделенешта юкъе яхьаш дIайолалу. Цхьан ханна «Красный молот» завода спорта Дворце граждански оборонах лаьца йола выставкаш, Iилман-популярни фильмаш хьокх, 500 саго дакъа лоац яхьашка. Уж ба Ленински, Заводской, Октябрьски, Старопромысловски районий предприятей, учреждений, дешара заведеней военизированни йоацача группай доакъашхой.

Сенах латт яхьа чулоацам? Ядерни эккхам хилча пхи минот лу лозабаь нах кIалхарбаха безача группана. Противогазаш тIайохк массане, хIара звенос боамбехи марлехи «лозабаьча наха» лаьрхIа батагIа екха повязкаш кийчъю, противохимически пакеташ хьайоаст, «чов хиннарашта» повязкаш тIаехк, ворув тIа цIий соцадеш йола резинови жгут тIаюлл. Уж декхараш г. Грозне командашта юкъе массанел сихагIа а дикагIа а кхоачашду Октябрьски района № 4 йолча городской профтехучилища команда. Цунна лу Сийлен грамота. ШоллагIа моттиг йоакх мехкаш а техникума команда.

Бувзама группай яхьа чулоацам укх тайпара бар. 100 метр гаьна сьрг чубоалла ворданг сиха дIа а йихьий бувзам оттабар. ТIаккха болх ба кийчъю радиостанци. Шин оагIорахьара бувзам оттабаь баьлча къамаьлаш ду. Цу яхьашка хьалхара моттиг йоаккх «Старогрознефть» НГДУ бувзама группа, шоллагIа моттиг — Октябрьски района сигнализацеи бувзамеи дистанце группа.

Гулбеннарий теркам тIозаш яр разведгруппашкен наблюдене посташтен юкъе хинна яхьаш.

Химически разведка прибораши цIока лораду средстваши малагIча хьала тIа я хьежачул тIехьагIа юхьмараш тIа противогазаш тIайохк яхьа доакъашхоша, шо-шоай защитни костюмаш тIаювх, тIаккха эша прибораш кийч а йий отравляющи веществаш мел дукха я а уж мел кхераме я а тохк. Цул тIехьагIа «химически дохьаж кхийтта моттиг» белгалъю, шоай костюмаш тIа а ювхаш цунах чаккхбовл.

Из операци массанел сихагIа а дикагIа а чакхйоаккх: разведгруппашта юкъе — Ленински района «Грозгипронефтехим» института командан Старопромысловски района «Электроприбор» завода группай; наблюдене посташтa юкъе — Старопромысловски района «Союзавтоматстром» заводеи, Ленински района «Красный молот» заводеи командаша.

Санитарни дружинай яхьаш «Красный молот» завода беша хилар. «Човнаш хинна» нах лохар санитараша, «хала човнаш яьраштa» хьалхара гIулакх дора, цул тIехьагIа уж 50 метр носилкашца арабоахар «кхерамерча моттигера». «Унахой» барзкъа дезактиваци йора, транспорта уж тIа а хувшабеш дIабохийтар. Цу яхьашка котбаьлар ГрозНИИ команда мехкарий, шоллагIа моттиг Октябрьски района «СевКавНИПИнефть» яхача института командага кхаьчар.

ТIеххьарча даькъе хиннача яхьашка хьалхара моттиг яккхара къовсаелар города йиъ районашкара пожарни командаш. Укхаза хьалха яьлар Ленински района № 1 йола СВПЧ (шийн лоIаме йола пожарни часть). ШоллагIа моттиг заводчанашка кхаьчар. Шинна а командана Сийлен грамоташ елар.

ХIара района военизированни йоаца формированеш бIарча хьанийцача граждански оборона яхьа дерригача гайпаех котъяьлар Старопромысловски района граждански оборона формировани. ШоллагIа моттиг Октябрьски района командага кхаьчар.

Яхьашка котъяьннача командашта «СССР граждански оборонага кийча ва» яха значокаш елар. Цу тIа чакхъяьлар яхьаш.

С. ШАДИЕВ.

ВЕЖАРАШХА ДОЛЧА ХАЛКЪИЙ ЦХЬАН ДЕЗАЛЕ

Нохч-ГIалгIайчене—Бурятски АССР деноп

СУРТА ТIА: город Улан-Удэ. Советий майда.

ДIАЯХА бIаьшере чакхйоаллаш тха Забайкалье гIолла тIехволлаш эрсий йоазонхочо А. П. Чехова яздаьд: «Селенга — еррига хозне я. хIаьта Забайкалье сона корадир са безам мел бар; Кавказ а, Псела атагIе а, Звенигородски уезд а, Дон а. Дийнахь Кавказе гIолла вода дин баьрий хул хьох, буйсана — Донской аренашка гIолла водар. хIаьта Iуйрийна тар кхийтта сомаваьлча, хьажал, Полтавски губерни я-кх — ишттa я еррига эзар верст». (А. Чехов, «СибарегIа гIолла» — наькъа водаш яхьаь очеркаш, письмоши, Иркутск, 98—99 оагII).

Бурятн Iалама хозленца ейла Iаш ший дуккхача минерально-бедала кхоачамашца а йовзаш я из. Еррисоюзни лоархIам болаш я укхазара дошо, вольфрама, апатита, асбеста, алюминиеви рудай запасаш, уж доахилга, цемент, шифер и. кх. д. хьаелга. Советски Союза хьун зона лоархIаш я из республика, цун хьун фонд ерригача территорех 83,5 процент моттиг дIалоацаш я. Республика хьунашка да дуккха маьхе а бекх боаккха а оакхарий, цу даькъе дунен рынке а чIоагIа лоархIаш йола цIи хеза баргузински соболь а йолаш.

Селла йоккха моттиг дIалоацаш, селла дукха рузкъа долаш Бурятн яле а Сийлахьйоккха социалистически революци ялалехьа эггара тIехьа йисарех Россе йист хиннай из. Революци ялалехьа 90 процент совгIа бола нах дешен яздей ховш хиннабац укхаза. Бурятех бола нах (ужаш а эггара бIаьхегIа бараш хиннаб) экстенсивно хьайбаш леладеш хиннаб. Лаьтташ леладелга дIадолалуш латташ мара хиннадац. Кхаь даькъах ши дакъа дIайийна хIама хьахулаш дола лаьтташ нойопий. паччахьа казне, доцаний, вешта аьлча, буддийски храмий (монастырий) доалахьа хиннад. ТIехьависа хилар, культура йоацаш, социальни лазараш долаш хилар — иштта хиннад бурята-хьайбаш леладечун дакъа.

ХьатIадоагIача шера кховзткъа шу дизар дездерг долча Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце овлан тIара хийцад паччахьа Россе даьхача халкъий вахар. кIалхардаьккхад бурятий халкъ а.

Советски Iаьдал бахьан долаш буряташка кхаьчар ший паччахьалкхел. Владимир Ильич Ленина предложенех а проектах а РКП(б) ЦК Политбюрос 1920 шера 14 октябре «Малхбоален халкъаш дахача моттигашкарча РКП(б) декхарий хьакъехьара» соцам тIайийцаб. Цу соцамга хьежжа хьаяьй бурятий къаман автономи. 1923 шера 30 мая вIашагIъеллай Бурят-Монгольски АССР (1958 шера денз — Бурятски АССР).

Советски Iаьдал латтача шерашка бурятски халкъо Советски Союза Коммунистически парте хьалхленца, сийлахьдоккхача эрсий халкъои вай мехка дахача кхыча халкъашеи гIо а деш доккхий социально-экономически хувцамаш даьд. Автономни республика хулача хана Буряте ерригача территоре тIа цхьа иттех ахкустарни предприяти мара хиннаяц, цига болх беш верига 800 гаргга саг мара а воацаш. КIезига мара моттигаш а йоацаш 3 больница, массехк фельдшерски пункт хиннай. 1911—1915 шерашка кIезига мара йоацава школашка, дуккхагIа яраш юххьанцара яраш а йолаш, дешаш бурятий 604 бер мара хиннадац, царца цхьаккха йиIиг а йоацаш.

БУРЯТЕ социалистически хувцамаш дара чIоагIа лоархIам болаш хиннаж мехка индустриализаци, коллективизаци яра ленински идеяш кхоачашъяр. Мехка йистошка, цу даькъе Забайкалье а хьае йолайир промышленни предприятеш, хIаьта республика промышленность юкъера лаьрхIача берригача мехка гIолла йоагIачул сихагIа дегIа а йоагIа.

Автономни республика вIашагIъеллача шера хинначунца нийсйича хIанз Буряте хьаеш йола промышленни продукци 900-за дуккагIа я, хIаьта тIом хьалехьарча 1940 шераца нийсйича — 50-за гаргга. Шерра-шера республика халкъа боахамга дуккагIа дIайохийт паччахьалкхен капитальни вложенеш.

Ткъаь итт — шовзткъа шу хьалха республика столицана гор. Улан-Удэна гонахьа йоккха тайга яр. ХIанз цу моттигашка йоккхий промышленни предприятеш хьалъяьй — Ленина ордена локомотивно-вагоноремонтни. Къахьегама Цlеча Байракха ордена авиационни, Ленински комсомола 50 шу дизара цIерагIа приборостроительни, «Знак Почета» яхача ордена «Электромашина» яха. СССР 50 шу дизара цIерагIа «Теплоприбор» яха заводаш. Ленина ордена дулха-консерви комбинат. Бурятски АССР 25 шу дизара цIерагIа биткъача маьша комбинат, кхыяраш.

Республика территоре тIа хьаяьй горно-рудни промышленность. Пятилеткай шерашка хьа а хинна болх беш я мехка йоккхагIъярех йола Джидински вольфрамо-молибденови комбинат, «Гусиноозерская», «Холбольджинский» яха кIоф боаккха шахташ, Циликански дошув доаккха моттиг. «Татарский ключ» яха карьероуправлени, Кяхтински плавико-шпатови рудник, кхыяраш. Иштта хьаяьй хьун а дахчах хIамаш еча а промышленноста предприятеш, гIишлон индустри. ИйслагIча пятилетка шерашка болх бе йолаеннай Селенгински целлюлозно-картонни комбината хьалхара аргIаш. Улан-Удэнски тIаьш теххача эшача металлически конструкцей завод.

ХIанз республике хьаю самолеташ, тепловозаш, додача хи тIа лела кемаш, низ бола автокранаш. уникальни электроприбораш, производственни а технологически а процессашта управлени яра йола чоалханеи ийсеи прибораш, даьреш, зипаш, баразкъаш дуттa машинаш, электробритваш, дика мебель, дулха а чкъаьран а консерваш, тайп-тайпара баразкъаш, цемент, шифер, вольфрам, дошув, кхи дуккха яйгача, кхачан, промышленноста кхыдолча доакъой продукташ. Республика промышленни продукци дIаухийт еррига а хIана яц аьнна йолча мехка республикашка, крайшка, областашка а доазол дехьарча 30 совгIа мехка а, цу даькъе Англи, ФРГ, Франци, Итали, вежарашха дола социалистически мехкаш а долаш.

ЧIоагIа дегIаенай республика халкъа боахама энергетически база а. Нагахьа санна 1928 шера бIарччача шера хьаеш янина электроэнерги 1 миллион киловатт-сахьат хиннаяле ийслагIа пятилетка чакхйоалача шера из яр 2 миллиард киловатт-сахьат. Еррига республика электрификаци яь я, хIаьта мехка малхбоалехьа йоккхагIъярех йола Гусиноозерски ГРЭС хIанз юллаш латт, цун хьалхара ши блок укх шера хьалъяь а яьргья. Цу ГРЭС электропередачай линеш Монгольски Халкъа Республике кхоачаргья.

Советски Iаьдал латтача шерашка хьалкхийнай бурятий къамах болча болхлой, инженерно-технически болхлой, производства командирий квалифицированни кадраш. Масала Улан-Удэнски биткъача маьша комбинате 30 шера болх беш я Тумурова Дарья Касьяновна. Производственни хьокхамаш доккхий хилар бахьай долаш Социалистически Къахьегама Турпал яха сийлен цIи еннай цунна, из хиннай КПСС XXIV съезда делегат а. «Гусиноозерский» яхача шахта болхло Г. Д. Тучинови Улан-Уджински локомотивно-вагоноремонтни завода болхлю А. Н. Аширови а ба Социалистически Къахьегама Турпалаш. Бурятех болча болхлоех дуккха бIаьш бараштa доккхий паччахьалкхен совгIаташ тийнинад. Йоккхийча промышленни предприятей директораш болаш болх беш ба И. Даржаев, В. Самбаров, У. Эрдынеев, П. Хилханов, кхыбараш.

ОВЛАН ТIАРА хувцабеннаб республика юрта боахам, довзаргдоацаш хувцаденнад юрта сибат. 1928—1931 шерашка республика улусашкеи юрташкеи юрта боахама коллективизаци яьй. Колхозаши совхозаши вIашагIйохкар бахьан долаш хьалха кочевникаши ахкочевникаши хинна нах цхьан метте баха хайшаб, хьалъяьй хоза тоаяь нах баха моттигаш — колхозийи совхозийи центраш. Коллективизаци яр бахьан долаш хьахиннад тайп-тайпара техника юртбоахама производствана шерра юкъе йоалаяра, ахархочун вахвоа хьал тоадара, лаьтта леладара культура лакхъяра. Iилмаиа, техника, хьалха латтача опыта карагIаьчнар юкъе а доаладеш хьайбай боахам лелабара дола дика хьалаш.

Партен правительстваси доккха повкъостал даьд республикана юртбоахама производстве механизаци электрификаци ена.

1932 шера республике хиннача 9 МТС-е чархашца лела 289 трактор мара хиннаяц. хIаьта хIанз колхозашкеи совхозашкеи 15 эзар трактор, ялати силоси чуэцаш йола 6 эзар комбайн, итташ эзараш мухь кхухьа автомобилаш, кхыйола юртбоахама техника я. Юртбоахама производство техникаца Iалашъярца цхьана хьахиннай квалифицированни кадрай — юртарча механизаторий керда отряд а. Хьалха доаханга баьхкарех кочевникаш хиннарех эзараш бола нах, цар къонгаш, мехкарий тахан юртбоахама чоалхане машинаш лелаеш ба. Царна ба Бичурски аймакерча (районерча) «Дружба» яхача колхоза цIи хеза комбайнер, СССР Лакхехьарча Совета депутат Очир Бадмаевич Аюшеев, Бубей Дармаев, Олзо Дадеев, Николай Номсараев, кхыбараш.

Дикка дукхагIа доакх республике ялат, коартол, бьацадаараш, доакъара культураш. 1923 шера хIамаш дIаювш дола лаьтташ 200 эзар гектар мара ца хиннача хIанз уж да 1100 эзар гектар. Керттера юртбоахама культура — кIа дIадувш дола кхаш 16 эзар гектар мара ца хиннача хIанз 400 эзар гектар да.

Республика юрта боахама традиционни дакъа да хьайбаш леладелга. Автономни республика хинначул тIехьагIа дIадахача шерашка 6-за дукхагIа хулаш дийбад жа, хьакхарч — 5-за. ХIанз республике деррига хьайбай тайпаш лаьрхIача 2 миллиони 100 эзари совгIа корта ба. Доккхий хувцамаш хиннад цар продуктивноста даькъе а. ДегIа эIамига я долаш, продуктивность кIезига йолаш хиннача хьайбашта меттел хIанз колхозашеи совхозашеи леладу дикача фухи продуктивность лакха йолеи хьайбаш. ХIанз республика боахамашка леладу герефордски, казахски кIай кортош долча, калмыцки, симментальски, кхыдолча фух дола доахап. Лоацеи морсеи хиннача тхана меттел доаккх кIаьдеи ах кIаьдеи тха. Дикка лакхъеннай хьайбай продуктивность. Из деррига бахьан долаш республике дуккха дукхагIа йохк паччахьалкхенга лаьттанцара йоалеи хьайбайи продукци. Ялат, дулх, шура, фуаш, тха дуккха доаккхаш ярех республика хинна дIаэттай Бурятн.

Мел лоархIаме хувцамаш хиннад Буряте юрта боахаме хьахьокх Селенгински аймакерча Карл Маркса цIерагIча колхозо. 40 шу хьалха Ташир яхача улусерча къеча нахеи батракашеи вIашагIъеллар шоайцига колхоз. Цу хана колхозе 200 бежанп 3000 жаи, говрашца леладу массехк нух, йол хьокха ши машина, цхьа жатка мара хиннаяц. ХIанз боахаме диткъа тха дола 45000 жа, 2600 бежан, бIаьш хьакхарч, коатIара оалхазараш да. Колхоза кхашка болх беш я тайп-тайпарча маркегIа йола 50 трактор, 80 гаргга ялати силоси чуэца комбайн, 40-нел совгIа автомобиль я. Дукха юртбоахама продукци йоаккхар а хинна дIаэттай колхоз, паччахьалкхенга юрта боахама продуктай деррига тайпаш дохкара ийслагIча пятилетка планаш 6 бутт хьалха кхоачашйир цо. Дикка лакхденнад колхоза а цун членашта а тIадоагIа пайдаш. Ташир хIана йоккха а хоза тоаяь а юрт я, цаI юкъереи шиъ юххьанцареи школаш, больница, культура Дворец, берий учреждениеш, библиотекаш, стадион, радиоузел я цига. Колхозхой дикача цIеношка бах, электричество, радио, телевизораш, холодильникаш я цар. газеташ, журналаш йиду. Итташ болча колхозхой шоай доалахьа тайп-тайпара автомобилаш, мотоциклаш я.

Карл Маркса цIерагIча колхоза ткъаь итт шу совгIа йолча хана керте латташ хьавзагIа юртбоахама производства ветеран, Социалистически Къахьегама Турпал, КПСС XXV съезда делегат, республика Лакхехьарча Совета депутат Жамсо Бальжинимаевич Ванкеев. СССР Лакхехьарча Совета депутаталла шозза хержа а хиннав из.

Республике хьалкхийнай хьайбаш леладу Iалаьмате дика кадраш. Джидински аймакерча «Коммунизм» яхача колхоза йоккхагIйолча жа Iуно Гомбо-Сурун Цыремпиловас тIеххьарча 15 шера вIаштта хIара бIаь жийна тIехьа 120—130 Iаьхар кхебу. Иштта дика къахьегарах цунна еннай Социалистически Къахьегама Турпала цIи, Ленинеи Октябрьски революцеи орденаш. Диаз лагIа Российски Федераце Лакхехьарча Совета депутаталла хержай Г.-С. Цыремпилова.

Хорински аймакерча «Удинский» яхачеи Джидински аймакерча «Боргойский» яхачеи совхозий йоккхагIбола жа Iуй Намжилма Тогмитован Гасаран Рабдаеви а Социалистически Къахьегама Турпалаш ба. Закаменски аймакерча «Далахайский» яхача совхоза дулха доахаи леладеча гурта заведующе Ж. У. Цыденова тIеххьарча 12 шера вIаштта хIара бIаь Iатта тIехьа 94—98 Iасалг кхеду. Ленина орден еннай цунна, аймачни Совета депутат я ийслагIча пятилетка ударник а ва из.

Республика къахьегамхошта дика йовзаш а езаш а я «Селенгинский» яхача совхоза доярка. Социалистически Къахьегама Турпал Тадвашкина Надежда Лазаревна. ТIеххьарча шин шера вIаштта хIара Iаттагара 5 эзар совгIа килограмм шура яьккхай цо.

Республика юрта боахаме болх беш я юрта боахама специалистий йоккха отряд — агрономаш, зоотехникаш, ветеринарии лораш, инженераш, экономисташ, техникаш, кхыбараш. Верригаш 2000 совгIа саг ва уж.

СОВЕТСКИ Iаьдал латтача шерашка бокъонца йола культурни революци яьннай Буряте. Культура, Iилма, халкъа образовани, унахцIено лораяр дегIадовладара даькъе хиннача доккхийча хувцамех дувцаш цхьа дешаш доаладе безам ба са. «Тамашийна ша билла латта Забайкалье — дунеина эзараш километраш гаьнара мохк. Укхаза, хетаргахьа, цIаккха кхоачаргьяц европейски цивилизаци — Шекспир, Диккенс, Бальзак, Пушкин...» — иштта яздаьд дIаяха бIаьшере чакхйоаллаш Забайкалье вена хиннача английски путешественника Диксона.

Белгалдаьккха доагIа тахан буряташа эрсийи советскийи классикий произведенеш йийша ца Iеш дунен классикий яраш а шоай меттала ешаш хилар. Советски Буряте литературеи искусствои мехка я доазол арахьа а йовзаш я. Бурятски йоазонхой Хоца Намсараева, Жамсо Тумунова, Цырен Шагжина, Даширабдан Батожабая, Баралий Мунгонова, Николай Домдинова, Дондок Улзытуева, кхычар произведенеш Москве, Иркутске, Киеве, Чате кепа теха арайийна ца Iеш доазол дехьарча мехкашка а араювл. Тха республика йоазонхоша творчески бувзамаш лоатталу Украинерча, Калмыцки, Тувински, Якутски АССР-ашкарча, Читински, Иркутски областашкарча шоай коллегашца. Республика йоазонхой Союза правлене председатель Николай Дамдинов Буряте халкъа поэт, РСФСР Горьке цIерагIча Паччахьалкхен преме лауреат ва.

Лоацача хана дIадаьккхад республике баха нах дешанза хилар. Нагахьа санна автономи вIашагIйоллача хана республике массехк школа мара хиннаеце хIанз 600 совгIа я уж, цу даькъе 170 гаргга юкъера школа а йолаш, цар чу дешаш 200 эзар совгIа дешархо а волаш. Республике 4 лакхера дешара заведени я: педагогически, юртбоахама, культура, технологически, ткъаьнел совгIа юкъера специальни дешара заведенеш, цар чу дешаш 40 эзар студент я волаш. Бурятера бIаьш кагий нахи мехкарийи ба Москве, Ленинграде, Томске, Свердловске, Новосибирске, Иркутске, Чите, мехка кхыча городашкарча вузашка дешаш. ХIара 100 эзар сага лаьрхIа студентий дукхалга диллача тха республико гаьна тIехьа дитад Франци, Англи, Итали, Германе Федеративни Республика санна дола дегIадаьхка мехкаш.

Доккхий толамаш даьхад Iилма, культура, искусство дегIайоалаяра даькъе. Ховш да хьалха дIаяхача, паччахьа Iаьдала бохдо лаьттача хана а бурятий къамах бола Iилмахой хиналга. Царех ва ваьча дийнахьа денз 150 шу дизар 1971 шера дездаь вола бурятски хьалхара Iилмахо Доржи Банзаров. Цун цIерагIа я паччахьалкхен пединститут, колхоз, Улан-Удэра цхьа улица. Хила-м хиннаб кхыбола Iилмахой а, бакъда наггахьа саг мара хиннавац.

10 шу дизад СССР Iилмай Академе СибарегIен отделене филиал республике болх беш йола. Цунна чуйоагIа общественни, естественни Iилмай, геологе институташ. Филиала Iилмахоша тохкамаш ду Iилман техникаи тайп-тайпарча доакъошка. Филиале болх беш ва 700 совгIа Iилман болхло.

Республике болх беш да Малхбоален СибарегIен Дальни Востокен ше цаI мара доаца Ленина ордена операн балетен паччахьалкхен театр, Бурятски Хоца Намсараева цIерагIа драма театр, эрсий драма паччахьалкхен театр, тенакий театр. паччахьалкхен филармони, «Байкал» яха иллеи халхареи ансамбль. Театрий сценаш тIа уттаю дунен, эрсий, советски классика, хIаьта иштта бурятски авторий опернии драматическии произведенеш. Операн балетен театра коллектив дIадахача аьхкий гастролеш еш хилар Амурски областе, Хабаровскии Приморскии крайшка. «Байкал» яхача иллеи халхареи ансамбла коллектив — Иркутскии Читинскии областашка, хIаьта август бетта — Чехословаке. Хоца Намсараева цIерагIча бурятски драма театра коллектив дуккхаза хиннай Монгольски Халкъа Республике гастролеш еш.

Тха театрашка хьалкхийнаб Iалаьмате дика сцена мастераш. Царех ба СССР халкъа артисташ Гомбо Цыденжапов (СССР Паччахьалкхен преме лауреат), Лхасаран Абашеев, Лариса Сахьянова, РСФСР халкъа артист Петр Абашеев, РСФСР халкъа артисташ Ким Базарсадаев, Саян Раднаев, Владимир Буруев, кхы дуккха бараш. Операн балетен театра солисташ Л. Линховоин, Л. Сахьянова, К. Базарсадаев шоай искусство дIахьокхаш хиннаб доккхийча театрий сценаш тIа Советски Союзе хинна ца Iеш Европе, Азе, Африке а. Солисташ Л. Сахьяновай, П. Абашеевн РСФСР Глинке цIерагIча Паччахьалкхен преме лауреаташ ба.

Республике болх беш я художникий, композиторий йоккха отряд. Республика композиторий Союза правлене председатель Бау Базарович Ямпилов Российски Федераце Глинке цIерагIа Паччахьалкхен преми еина ва. Кастта мехка кинотеатрий экранаш тIа хьахьокхаш хургда «Кхо малх» яха керда художественни фильм (кинорежиссер — тха мехкахо Арья Дашиев, «Мосфильм»).

БУРЯТЕ къахьегамхоша ийслагIча пятилетке дуккха дукхагIа арахийцай промышленни продукци, дукхагIа яьхай юрта боахама продукташ, тоадаьд халкъа материальнии культурнии вахара хьал. Республика промышленни предприятей коллективаша 2,5 бутт хьалха кхоачашйир продукцена реализаци яра пятилетка план, планал совгIа ехкар 148,7 эзар сома маьха продукци. БархIлагIа пятилетка чакхйоалача хана хинначул 1,5-за дукхагIа арахийцар промышленни продукци.

ИйслагIча пятилетке къаьстта доккхий толамаш даьхар приборостроительни завода, «Теплоприбор», «Электромашина» яхача заводий коллективаша, кхычар.

ИйслагIча пятилетке цкъаи ахаззеи дукхагIа хилар республика халкъа боахамага дIаяхийта капитальни вложенеш. Республике хьахилар промышленни производства керда доакъош. Масала, целлюлозеи тарни картони хьаяр, тIаьш теххкача эша металлоконструкцеш хьаяр.

ДIаяхача пятилеткагIа дикка дегIабера Буряте юрта боахам. ДукхагIа хилар хIамаш дIаювш дола лаьтташ, хьайбаш, лакхъелар хьайбай продуктивность. Республика колхозашеи совхозашеи дикка тIеххкхоачашйир паччахьалкхенга дулх, шура, фуаш, тха, кхыйола юрта боахама продукташ йохкара планаши заданеши.

Къаьстта дика къахьийгар республика юрта боахама къахьегамхоша ийслагIа пятилетка чакхйоалача шера. Совхозашеи колхозашеи 200 эзар тонн совгIа — шерра йола ши план — ялат дехкар паччахьалкхенга. Хьайбай продукташ йохкара план а тIеххкхоачашйир.

Буряте къахьегамхоша чIоагIа политически къахьегамеи хьиннап айденна болаш тIайдар КПСС XXV съезда исторически решенеш. Шерра яьржай промышленни предприятей, гIишлон организацей, транспорта, колхозий, совхозий коллективашка производства эффективность лакхъяр, болха дикал тоаяр, иттлагIча пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяр дукха дIайолаяь социалистически яхь.

Республика къилбаседехьарча аймакашка — Северо-Байкальски, Баунтовски — 500 километр совгIа Байкало-Амурски машникаькъа магистраль юллаш латт. Укхаза вIашагIъехха а болх беш а я 20-нел совгIа гIишлон-монтажни поездаши механизированни колоннаши, цига болх беш 9 эзар гаргга саг а волаш. БАМа бурятски участке хьалъергья эггара йоккхагIа йола ши туннель. Байкальски яха цхьа туннел 15 километр гаргга йIаьха хургья. хIаьта вож — Северо-Муйски — 7 километр совгIа. Магистрала участке хIанзехьа а хьалъяьй хаина йола Северобайкальск, Гудожекит, керда Уоян яха а кхыйола а поселкаш Северобайкальск яхача поселках, БАМа трассе йоккхагIьярех. 35—40 эзар саг вахаш йола город хургья. Керда город юллаш я укхаза «Ленинград — БАМстрой» треста коллектив — магистрала шеф.

Байкало-Амурски магистраль буллаш хиларах доккхий хувцамаш хургда республика производительни низашка. Северо-Байкальскии Баунтовскии аймакаш горнорудни хьунни промышленность дIахо дегIайоалаяра эггара йоккхагIа перспектива йолаш я. Карaерзергья вай мехка меттел дунен тIа а уникальнегIа йола хризотил-асбест йоаккха Молодежное яха моттиг. Йоккха 6—7 леспромхоз, дулха доахан кхоаба 3—4 совхоз вIашагIйолла лерхI.

Республике хьалъеш латт Забайкальски злагитовии Озерни горнорудни комбинаташ, Улан-Удэнски трикотажни фабрика, хьайбаш леладеча фермашта электрически оборудовани кийчъеш йола Улан-Удэнски завод.

ИттлагIча пятилетке дикка дегIадоаладе лерхI юртбоахама деррига доакъош, цига производствана концентраци специализаци а еш, хьайбаш леладеча промышленни технологи юкъе а йоалаеш. Пхе шера колхозашкеи совхозашкеи хьалъе лерхI 50 керда, йизза механизаци яь йола 400—600 етт хIаранечу хургбола хьайбай комплекс, хIараяр 3—5 эзар бежан лаьрхIа доахан дорстаде чулоаттадеш йола комплексаш, шера 75 эзар хьакха кхоабаш хургйола механизированни кхо комплекс, гIажаш лелаю ши комплекс, боабашкийн бройлерийн фабрикаш, цхьегалаш лелаю йоккха ферма. ДукхагIа хургда хIамаш дIаювш дола лаьтташ, дуккха гIулакхаш чакхдаха лаьрхIад кхашка хиш дехкара, хьувкъам лакхбара даькъе а.

Хьалхашка лаьтта декхараш доккхий да, де деараш дукха да. Буряте къахьегамхой бIубенна къахьегаш бу иттлагIча пятилетка заданеш тIеххкоачаш а еш парте XXV съезда исторически решенеш чакхъяхара юкъе шоай доккха дакъа дахьа гIерташ.

Б. ВАНЧИКОВ, журналист.

г. Улан-Удэ.

СУРТА ТIА: «Селенгинский» яхача совхоза йоккхагIйола доярка Тадвашкина Надежда Лазаревна. Доккхий толамаш доахаш къахьегарах Социалистически Къахьегама Турпала цIи еннай цунна. ХIара Iаттагара шера 5000 килограммал совгIа шура йоакх цо.

СУРТА ТIА: «Боргойский» яхача совхоза воккхагIвола жа Iу, Социалистически Къахьегама Турпал Гасаран Лубсанович Рябдаев. ИйслагIча пятилетка шерашка хIара 100 жийна тIехьа 130 Iаьхар кхебаьб цо.

СУРТА ТIА: Бурятски АССР. Гусиноозерски ГРЭС хьалъеча. Монтаж еш я Л. Синицын керте латта комсомольско-кагирхой бригада; комсомолец, монтажник-высотник Цыбиков Валерий.

В. МАТВИЕВСКЕ сурт. ТАСС фотохроника.

СУРТА ТIА: «Байкал» яхача иллеи халхареи бурятски ансамбла солистий группа.

У. ЦЫРЕНЖАПОВА сурташ.

МОСКВА. Цу кемана кхераме яц тIеха а кIоарга а моттигаш. Царна тIагIолла паргIатта чакхдоал из феца дизача гIайбаш тIа латташ доландаь. Мухь тIаботта а тIера Iобаккха а берда йисте дIа тIа даха йиш йолаш да из.

СУРТА ТIА: феця диза гIайбаш тIа латта кема «гIетта» додача хана.

Б. КОРЗИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

СОВЕТСКИ ГIОНЦА КАРАГIДАЬННАРАШ

Гвинейски Республике чIоаггIа раьза болаш могайир Законодательни собранс председатела заместитель шерте а волаш дукха ха йоацаш Советски Союзе хиннача гвинейски викалий делегаце визита итогаш. Дерригача моттигерча кепайоазоно ма-дувццара, советско - гвинейски вIашии цхьана леладу гIулакхаш тIехь - тIехьагIа дегIаахара керда импульс лургья цу визито. ЧIоаггIа белгалдоаккхаш да, къопача африкански паччахьалкхен къаман кортамукъале чIоагIьеш, цун экономика дегIаяран лакха квалификаци йола къаман кадраш кийчъяран Советски Союзо деш дола новкъостал.

Советско - гвинейски бувзамий символ а хинна дIаэттай Гвинея исторех хьалхара йола бокситаш йоаха комплекс, республике хьалха латтача предприятешца цхьана ханал хьалха кхоачашъяьй цо шера план. Укхаза хIанзлехьа а 4 миллион тонн хиллал руда чакхдаьккхад.

— Советски специалисташеи гвинейцашеи цхьана беча балха керттердар фуд аьлча, — йоах комплекса генеральни директора доктора Мамуна Турес, — из коллективо кердача тайпара къахьегаш хилар да. ХIанз коллективе яхь яьржаш латт къахьегама овсарле лакхъяра, планаш тIеххкхоачашъяра, техника дикагIа лелаяра.

Бокситаш йоахача комплекса коллективе даьржача кердача боламашта лаьрхIа передача яьча Конакре радиос белгалдаьккхар цар къахьегамхой сакхетам айбаьлга, дерригa къам колониализмах юхедисар цIендаь дIалаккха, капиталистически боацача ваькъагIа мохк легIабоалабеча толамаш даха кийча хилар.

Вс. ШИШКОВСКИЙ.
(АПН).

Новозеландски калейдоскоп

ПЕССИМИЗМА ЭГГАРА ЛАКХАГIА ЙОЛА ПРОЦЕНТ

Дукха ха йоацаш Нови Зеланде общественни мненега даьча хаттараша хьахьекхачох, мехка экономически хьал талхаргдолаш да аьнна хет 47 процент болча новозеландцашта. «Из Нови Зеланде белгалъяь эггара лакхагIа йола пессимизма процент я», — белгалдаьккхад «Окленд стар» яхача газето. Доал деча къаман парте членашта юкъе 33 процент мара бац хIама тоалургхиларах тешаш. Дуккха профсоюзаш юкъе йолча лейбористски партецарча 56 процент барашта хет, хIанзара экономически политика мел лелаеча хана мохк халонашта кIалхара боалалургбац аьнна. 11 процент мара бац хьал тоадала мег аьнна хеташ.

ЮХА А — «ЧУЛАЬХКА ГОВРАШ»

«Хьалхарча бIалаца дакъа лацара хьинари деналй дараш лохаш да тхо», — хьакхайкадаьд «Пресс» яхача крайстчерчски газето. «Мероприяти» кийчъеш волча Крис Уоткинса лаьрххIа хьакхайкадир: «Довнаш хургдоацилгах тешаш ва со». Белггала бакъ долаш да: ерача дийнахьа хехкача кховзткъе итт парах кIирандийнахьа вIалла дага а довнаш гон тIа «кхаьчар» ткъаь ийс.

ХIаьта цхьаькха — Веллингтоне — лаьллача марафонах хьахиннараш укх тайпара да. Кховзткъа парах кхо дии бийсен даьнначул тIехьагIа майдан тIа когаш Iодетташ лелаш кхоъ мара бацар. Вожаш, из вIашагIъелла хиннача Рэй Джонса бакъ ма-дарра, наьха санна хала човнаш хиларах — пхьнаш озадаларах, маьженаш чура лелхарах, чIоагIа лозаярах, човнаш ярах — яхьаш юха ца сацийтача баьннабац. ГIулакх мишта аьлча, марафоне дакъа лоацарашта малхбузехьара даьнна «бамп» яха керда ультрамодни халхар могадаьд, цун «хореографе» дIадех партнераш ашара мукъамагIа шоайла вIашкабетталулга.

КЪОАЛ ДАЬД... ХОЗАЛА КОНКУРСА

Халахетар а хулаш чакхъяьлар ший аргIанна Окленде хинна хозала конкурс. Котъяьннар чIоаггIа бохам а хинна дIаяхай эстрадера, шийна доагIа совгIат хьаэцарга ца а хьежаш. ХIаьта уж вIашагIтехараша шоаш... байхаб аьнна хьакхайкадаьд. Моттигерча окружной суде Барри Бэрнса лодкъам баьб, хозала конкурсаш вIашагIъехкачоа ахчанпа наьха санна новкъостал хиннад шоай аргIанна конкурсех ондо хIамилг яккха лаьрхIача цхьайолча фирмашкахьара. ТIехьагIа гучадаьнначох, шийга хьакхаьчача ахчанца массехказа хIилла а хьовзаь, яхьаш дIайолаялале хьалххагIа дIанйккха вахав жулик, шийга дIа мел кхаьча ахча а ийца.

ХАОТТАМА БЕ-БЕ БЕЛГАЛОНАШ

Къулбехьарча полушаре хIанз Iа да. Нови Зеланде хIанз кепатеха араяьккхача метеорологически обзорага хьежача, Южни яхача гIайрен къилбаседехьара город Блепхейм мехка эггара дукхагIа «Малх болаш я». Цунгара 40 километр дIахо (Кука яхача проливал дехьа ма-ваьллинге а) улла Веллингтон догIаш делхаргеи йоачаш хиларгеи диллача хьалхарча моттигех цаI лоацаш я. Эггара «тIаьдагIа» хинней город Инверкаргилл, хIаьта эггара «екъагIа» — лоаллахара город Александра. Климатически хьалаш ииттa сов бе-бе хилар сенца кхетаде деза аьлча, Нови Зеланди духхьал дIайха экваториальни фо шийлача антарктическичунца «вIашагIкхетача» доазон тIа улл.

ШЕЛАЛИ НУДИСТАШИ

Соакха аьхки ха шийла хилар бахьан долаш нудистий веллингтонски клуба членаш наьха санна кIеангбелар. «МоллагIча кхыча спортивни организаценачул дукхагIа Iаьткъар тхона шелал», — ледкъав клуба президент Джефф Хэтфилд, бокъонца шийхи ший коллегехи спортсменаш а баь. «Тхоай занятешта тIера дIакъайла а йолаш къаьстта помещени хьалъяра уйла еш да тхо хIанз, — йоахар цо дIахо. — Цхьабакъда хьатIахулача шера сезоне общественни цхьан пляжах пайда эцара городской Iаьдалашкара мукъа бакхха дага да тхо.»

С. ЗИМИН,
АПН. соб. корр.
Веллингтон.

КЪИЛБАСЕДА ИРЛАНДИ. Белфасте бахача нахах 200 эзар саг юкъе а волаш хилар укхаза хинна марш (сурта тIа). Цига дакъа лоацаш хиннараша — города католически протестански районашка бахараша дIадийхар провинцешка бахача наха юкъера довнаши цига ду низаши соцадар.

ЮПН—ТАСС телесурт.

КХОАЧАМБОАЦАРАШ СИХХА ДIАДАХА ДЕЗА

(ДЕШАРА ШУ ДIА МИШТА ДОЛАДЕННАД НАЬСАРЕН РАЙОНА ШКОЛАШКА)

ДIадоладеннад дешара керда шу — иттлагIча пятилетка эггара хьалхара школьни шу.

Халкъа боахама дерригача довкъошка балха дикал лакхъяра декхар оттадаьд КПСС XXV съездо дерригача советски халкъа хьалхашка. Школерча дешара процесса дикали эффективности лакхъяр — хIара советски хьехархочун, школа кулгалхочун сийлахьа декхар.

Образовани дегIайоалаеча толам балга педагогически кадрай кийчонах, дешара-материальни база хано дIадехарашка хьежжа хиларах тийша да.

— Кхувш йоагIача тIехьен йоакхо елга вайцига дерригача халкъа юкъара гIулакх а хинна дIаэттад, — яхаш дувц Назрановски районо заведующе В. Н. Калашниковас. — Кердача дешара шера школаш кийчъе доладелар тхо 1976 шера январе денз. Школашта ремонт яра дизза новкъостал дир предприятей кулгалхоша. АМООС начальника И. А. Абадиева, трикотажни фабрика директора - Н. Г. Исаченкос, Транспортаца новкъостал даь ца Iеш, гIишлой материалаш а елар. Ремонт еш йолча, шоаш шефство лелаеча школашка ухар уж каст-каста, ремонт мишта лел хьожар.

— Района еррига школашка яьй текущи ремонт. Эггара хьалха яь яьккхар из № 1 йола Назрановски юкъера школа (директор Ю. Я. Мальсагов), Аьлти-Юртара сайрийнара школа (директор Х. Б. Хаутиев), ЖIайрахьара юкъера школа (директор Я. А. Льянов), Экажкъонгий-Юртара № 2 йола юкъера школа (директор М. М. Картоев), Наьсар-Кертера школа (директор Т. А. Сампиев) санна йолча школаша.

Дешара кердача шерага школаш кийчъяра райисполкомо решени а яь вIашагIъеллар районни комисси. ШоллагIа шу да райФО заведующе Мальсагов Иналкъий Мурад цу комиссена керте латта. Кердача шерага школаш кийчъяра итгаш яьяц, социалистически яхье котбаьннараш белгалбаьбац, хIаьта хьехархой профсоюза райкома председатела нов. С. М. Арсельгова ший болх тоабергбола гIулакх де деза.

ЦхьоалагIча сентябре района ерригача — 32 общеобразовательни школашка цхьатарра дIайолаелар занятеш. Дешара кердача шерага кийчо еш низкъало хилар № 1 йолча Назрановски юкъерча школе, № 13 йолча школе-интернате, БурокIаларча юкъерча школе. Цу школай зданеш мохк агар бахьан долаш лийлхаяр. Дешара шу долалуш № 1 йолча юкъерча школера итт класс № 3 йолча Назрановски юкъерча школана хьалъелар. Цу школера йиъ класс цхьа бахьан кийчдаьча трикотажни фабрика цIеношка чутарийр. Саготта цхьан юкъа чакхдаьха гIулакхаш дар уж. № 1 йолча юкъерча школера занятей сменаш (хIанз кхаь сменагIа лел уж) дIаяхара, № 3 йолча юкъерча школе Iайна бераш чутардара гор. Назране керда школа хьалъяьяккха еза. Цхьабакъда 432-ПМК-ас геттара шортига ду балхаш.

Назрановски районера школаш, республикера дуккха кхыйола школаш а санна, укх шера къаман программашка йоахаш я. Эрсий метта хьехархой керттерча даькъе кийчбаь баьнкаб къамий программашка бовлара, цхьабакъда учебникаш да эшараш. Уж тIакхахьара план респотребсоюзо 30 процент мара кхоачашъяьяц.

Шерагара шерага дикагIа лел дешар. Нагахьа санна 9 пятилетка хьалхарча шера дешарах кхетараш 94 процент хиннабале, дIадахача шера 98,4 процент бар уж, вешта аьлча дешарах кхетараш 4,4 процент дукхагIа хилар. Хьехаш дола дешар ше а тоаденнад. Дешар хьехара болх творчески, цIенхаштта уйла тIайохийташ бу педагогаша С. Ю. Хашагульгова — № 1 йола Яндарера юкъера школа, З. Л. Калибабас, Ю. И. Леньшина — № 2 йола назрановски юкъера школа, Г. И. Макаровас — № 1 йола юкъера школа, Ф. Б. Мярзиевас — № 3 йола юкъера школа.

Цхьабакъда цу дикача хIамашта юкъе бохам боаккхаш дола кхоачамбоацараш а да: во лел керда гIирсаш хьалдара, тоадара, болх бе доладалийтара гIулакх. ХIанз а хьалъяьяланза я хIараяр 320 бера лаьрхIа Iаьлий-Юртарен Яндаререн юкъера школаш. Уж хьалъераш 432-ПМК-ан 155-ПМК-ан я. Уж хьалъяьялча цхьа смена мара йоацаш болх бергбар Яндарерчеи цаIи ахи смена мара йоацаш Iаьлий-Юртарчен школаша.

Долакха-Юрта школа хьалъеш я «40 лет Октября» яха совхоз, цхьабакъда хьалъяьяла хIанз а гаьна я из. № 2 йолча Назрановски юкъерча школе болх бе болабалийтабар керда хьатIабаь гIирс. Цхьабакъда гIишлой-монтажни управленерча гIишлонхоша балха тIа брак ярах кIалхарча этажера ий Iочу а кхийтта бераш лозаде минут яхаяц. Цу гIулакхa вIашагIъеллача комиссе гIишлонхошкара дийхар шоаш яь брак дIайоаккхилга. Цу хана, 1975 шера июне № 628 а йолаш ше еннача распоряженеца Министрий Совето «Чечингсельстрой» трест декхарийла яьяр цу гIирса чура ий хувца. Из распоряжени цу хана денз гIишлонхой яьшка чура кхы хьалъяра ца йоалаш хIанз а уллаш я.

Ремонт шортига ю Назрановски 432-ПМК-с. Укх массехк шера чакх ца йоалаш я № 2 йолча Наьсар-Кертерча юкъерча школа спортзал, ТIой-Юртарча сайрийнарча школана йолаяь ремонт, йистеялазен во еши я ремонт Дошлакъий-Юртарча юкъерча школана. Къаьстта воча хьал тIа я БурокIалара юкъера школа. Здани IотаIаш латт, пенаш лийлхад. Из объект хIанз а ремонт яра плана юкъейихьаяц цхьанна а гIишлошъеча организаце. Школе болх беш яц хинпровод, еха я канализаци. Школа завхоза А. И. Цунтолговеи директора декхараш кхоачашдеш йолча завуча КПСС члена А. И. Аллеиоваси текущи ремонт ший ханнахьеи дикеи елга вIаштIехьдаьккхадац. Цул совгIа, барт ийгIа я педагогически коллектив. Къувсаши ледкъаши ба хьехархой нагрузкаш дукха телареи чуIе моттигаш екъареи деша. Е профсоюза моттигерча комитета а, е партийни организаце а шоаш болча моттиге къоастадац уж къовсамаш.

Занятеш дIайолаенна хьалхара деноша дог гIоздоаккхаш, деза да хIара дешархочоа, цхьабакъда, занятеш йолаеннача хьалхарча дийнахьа БурокIаларча школе тхо дахача хана тхона хьалхашка этта сурт кхы тайпа дар. Берий дог гIоздаккхара, цар безам тIабахийтара де доагIар даьдац школе. Дохадаь хиннача тайпара, кхы дIа ца тохаш да кора кизгаш. БIеха, йохаяь парташ яда керт-терча паIарах дIачувоаллача, никъ а дIалаьца. ХIаьта школа эстетически кийчъярах-м вIалла дувца хIама а дац.

Юртий Советий цхьаболча кулгалхоша йоакхо яц массанега дешийтара закон шоай территореш тIа кхоачашдара, школьни гIулакхашка дIахьажа. Масала, Яндаре керда школаш хьалъярца дувзаденна кхо микрорайон а яь екъа езаш яр юрт — юкъерча ши школеи бархI шера цхьа школеи йолаш. Яндарерча юрта Совета председатела нов. Э. Хашагульговеи цу кхаь школа директорийи вIаштIехьдаьннадац лерттIа. моттигера хьалаш теркал а даь, кхаь школа микрорайоний доазонаш къоастаде, хIаьта из бахьан долаш баха нах дукха ледкъ. 5 сентябре цу кхаь школах цхьаннахьа ховш дацар дешархой мел хургба.

№ 1 йолча Экажкъонгий-Юртарча нов. Н. Х. Албаков директор волча юкъерча школе дIадахача бIарччача дешара шера геттара эсала хиннай хьехархой къахьегама дисциплина. 60—80 процент мара дешархой деша ихабац. Цхьаккха бахьан а доацаш урокаш юкъагIъяьхай дешархоша а хьехархоша а.

Классаш вIашагIйохкача хана школашка хьехархой меллаб ха дезаш дар, хIаьта уж еррига районе а тоъаш бац. ЛерттIа болх бара школашка 210 хьехархо эшар. Просвещене министерства 110 хьехархо вайта лаьрхIадар районе, хIаьта хьалвайтараш 63 саг мара вац, е 29 процент. Хьехархой ца тоъаш хилар шоашта ховшшехьа а школай цхьаболча директораша бокъо йоацараш леладу.

Шоаш кхеберашта хьалхашка бехктокхам ца а хеташ, царна дешар хьехареи кхетам балареи йоакхо ца а еш, дешара шу доладенначул тIехьагIа школаш юта а юташ, ахча даккха республикера дIаух уж.

Масала, балха араваьннанац Долакха-Юртарча юкъерча школа пхи хьехархо: эрсий литература хьеха М. Ю. Акиев, къахьегамеи наьна меттеи преподаватель М. Х. Балхаев, физика хьехархо М. М. Манкиев, математика хьехархой Е. Г. Примозеци Л. В. Баркован. Уж урокаш хьехаш яц.

Занятеш йолаеннача хьалхарча дийнахьа парте райкома секретараца А. М. Тутаевца № 2 йолча Экажкъонгий-Юртарча юкъерча школе (директор нов. М. М. Картоев) хилар тхо. Ерригача классашка хьабаьхка дешархой 95 процент бар. Хоза кийчбенна дешархой багIар парташта хьалхашка. Массанахьа а цIена яр. Порядок хилар гуш дар. ДIачуводдача латташ школа дежурнеш бар. Ший кабинете коравир тхона директор. — Хьалхара ди мишта дIадоладеннад школе, — аьнна оаха даьча хаттара хийцца жоп делар цо:

— Классашка гIоргда вай, шоаш хьожаргда шо.

Белггала тха тхоай дог тийшар укхаза йизза порядок хиларах.

— Занятеех-м кхерацар со,— йоах Картоев Махьмада. — школана тIабоагIа никъ ба сона дагабоаллар. Юрта Совето май беттехье а ахча дIаденнад «Экажевский» совхоза школана тIабоагIа никъ билла аьнна, цхьабакъда хIанзалца цунах даь хIама дац. Кхо машин жагIеи цхьа грейдери мара кхы эшаш хIама-м укхаза а дацар, хIаьта... а. Белггала, лерттIа никъ эш школана, хIаьта совхоз из билла декхарийла а я.

А. САГОВ,
тха соб. корр.

КХАШКА ИЛЛЕШ ДЕК

БIаьсти аьхки беча балха района культура ЦIен художественни самодеятельноста коллектива керттера декхар дар КПСС XXV съезда исторически решенеш кхашка болх беш боаххача наха дIайоаззийтар, пятилетка хьалхарча шера заданеш толамца кхоачашъяра царна культурни гIулакх дар, из декхар керттера хургда цул цо дIахо беча балха тIа а. — дувц Шаьлa района культура ЦIен директора Альбекхаджиев Султана. — Цу темагIа яр йийша лекцеш а концертни программа а.

— Района къахьегамхоша хьинаре беча балхо, цар доахача толамаша декхарийла ду тхо берриге низ дIалуш царна гIулакх де. — аьлар къамаьла юкъеваннача цу ЦIен художественни самодеятельноста кулгалхочо Аббазов Хьасана. — Цудухьа тхо гIерт из программа каст-каста эрганякха, сакъердамегIа, чулоацам кIоаргагIа хургболаш оттае. Тха выступленешка нах дукхагIа хьажийтара оаха уж иини даькъа йийкъа ю. Цу программа цхьа дакъа латт дорах, хIаьта вож — халхараш дерий групах. Цар цхьана укх шера 48 концерт оттадаьд 5 эзар гаргга волча сага, царех 2 эзар сага производственни участкашка а оттадеш.

— Цул совгIа, политкультэкспедице лектораша 30 совгIа лекци йийшай. Белгалдаккха доагIа артистий выступленеш массанахьа а наха езаш тIаэцаш хилар. Зрителашта иштта творчески деча культурни гIулакхо тхона тхоашта а боккха тоам бу. Укх шера хьалхарча ялх бетта артисташа концерташ оттадир «Искра», «Джалка», «Предгорный» совхозашка, Ленина, Куйбышева, XX партсъезда цIерагIча колхозашка, кхычахьа. Выступленеш дика ярах артисташта доккха баркал кхайкадир тайп-тайпарча организацей кулгалхоша. Масала, Майртуперча культура ЦIен директора Цициев Iалвена ВДНХ ваха путевка елар. Грозне «Марси жIови» яха цIей деззеча дакъа лаьцача культура районни ЦIен артисташта совгIаташ делар.

Тахан культура районни ЦIен балха юкъе дакъа лоацаш 200 совгIа саг ва. Уж ба культура болхлой, хьехархой, лораш, болхлой, дешархой, кхыбараш. Уж берриге а пхе группана бийкъа ба.

ЦхьоалагIа группа хор я 55 саг юкъе а волаш. ШоллагIа группа струнни оркестр я, 28 сагах латташ. Халхараш дерий группа кхаь отделенех латт — кагий нах, мехкарий, ханна чу ийсбенна нах. Укх шера эггара хьалха даьккхар «Кавказ», «Наькъаш», «Нана», «Германчук» яха иллеш кхыдараш. Уж даьхар ансамбла солисташа художественни самодеятельноста Ерригсоюзни хьажара лауреата Хамидов Руслана, Каптаев Сайпе, кхычар. Дика халхараш дир Тучиев Илеза, Титаев Апте, Ибрагимов Руслана.

— Района къахьегамхоша пятилетка хьалхарча шера заданеш толамца кхоачашъяра тхоай низ кхоача культурни гIулакх де дага да тхо, — аьлар Альбекхаджиев Султана.

З. ХИЗРИЕВ.

«ММЗ» яха марка йолаш

ХIара шера Мытищински машинашъеча завода (ММЗ) цехашкара 165 метровагон араIоал. 1934 шера Московски метрона лаьрхIа хьалхара вагонаш йича денз заводага цхьаккха рекламаци спаяц. ХIанз заводе тохка а тохкаш кердайоаккхаш метровагоний кхо сери я: «Е», «И», «К». «Е» яхачуна хIара денна дIа-хьа ух москвичаш, «И» цхьан московски депо испытанеш еш я, «К» чертежаш тIа хьакхоллаш латт.

Мытищински машинашъерий керттерчарех цхьа декхар да метровагонаш сихагIа лелийталгех нах дукхагIа чухошаргболаш уж хьаяри. «И» яхача серех йолча вагоний конструкцешта юкъейихьай ма-могга уж сихагIа лелийталгеи кхерамзлей Iалашъеш йола электронни системаш.

ММЗ керттерча конструктора заместителаца Завьялов Владимирца дIачудовл тхо вагона чу. ТIера тIахьежача из IоиIахьяьча ялхсабарга тара я.

— Е вагон пневматически хьамча рессораш тIа латт, — йоах Завьялов Владимира, — цар новкъостал ду цунна гергача тоцнела чу «чуотта». Мел доккха дозал цунна тIалатте а ий платформал лохлац, хIача аьлча цу гIулакхa оттаяь пневматически регулятор я. Из я вагон кIезигагIа эгийтар, цун лелар кIаьдагIа хилийтар дукха оттаяь. Салона чу дешарал совгIа, ягде а йиш хургья...

ХIанзара «Е» яхача чу хошарей шовзткъа саг дукхагIа хошаргва «И» яхача вагона салона чу.

Завьялова кнопка IотIатоIайича вагона чу хоза шелал отт.

— Из гIандашта кIала йоаллa вентиляци я, — йоах цо. — Из а керда хIама да. «Е» яхача вагоне чу перегонаш еча хана гIар чуяла а догIа чухьекха а йиш яле, укхаза из хила йиш йолаш дац. Эггара хьалха уж комфортабельни вагонаш москвичашка кхоачаргья. ИттлагIча пятилетке серийно арахеца лаьрхIад уж.

Мытищински машинашъераша метровагонашпа вай-мехкара метрополитенаш йола городаш Iалашъяь Iац. «ММЗ» яхача марках йола вагонаш Будапештеи Прагеи йовзаш я. Завода чертежех Калькутте а хьаю уж.

1977 шера Мытищински машинашъеча завода 80 шу дуз. Завода истори дувцаш, цун сийлеи традицешн, доазол дехьарча коллегашцара доттагIал дувцаш дукха документаши экспонаташи я заводской музее гульяь. 80 шу — из бIаьшере йолалуш хинна стачкаши демонстрацеши, Октябрьски революци я. Машинаькъа лаьрхIа хьалхара вагон, хьалхара городской трамвай, хьалхара метровагон...

Таханара истори — цехашка да. Нах, цар къахьегам ба из. ИйслагIча пятилетка тIеххьарча шера контрольни цифраел тIех мытищинцаша 103 миллион сома продукци араяхийтай. Подмосковье хьалхарчарца кхоачашъяьй цар пятилетка. Пхе шера заводе производствана юкъейихьай цаIи ахи миллион сом экономически эффект йола ши эзар рационализаторски предложени.

ИттлагIча пятилетке керда декхараш латт ММЗ машинашъерашта хьалхашка. ДIахо хьош я завода реконструкци, из технически кердайоаккх, хьалъеш латт 30 эзар квадратни метр дIалоацаш йола керда корпус. Пятилетка — из я производства комплексни механизаци автоматизаци, из я «ММЗ» яха марка йолча кердача серей керда вагонаш.

Татьяна АЛЕКСАНДРОВА,
АПН корреспондент.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

28 сентябрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Б. Т. Iуйранара гимнастика. 9.30 — Б. Т. Островский. СССР Паччахьалкхен Академически зIамигача театра «Пучина» яха фильм-спектакль; 12.05 — Б. Т. Граждански тIемах дола илли. 13.35 — Документальни фильмай программа. 14.15 — Б. Т. «Наьна школа». 14.45 — Б. Т. «Книжка. Ха. Дешархо». 15.15 — Б. Т. Центральни телевиденеи Ерригсоюзни радиои эрсий халкъа иллей хора концерт. 16.00 — Б. Т. «Iилма. Техника. Прогресс». 16.30 — «Литературни вIашагIкхетар». Пабло Неруда. 17.15 — Б. Т. «Массанена тIехьа цаI, цхьаннена тIехьа массава а». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Саги закони». 18.45 — Б. Т. Классически ашарий концерт. 19.00 — Б. Т. ДоттагIлеи вaькъашка гIолла. Болгаре Халкъа Республика. ПхелагIа передача. 19.30 — Б. Т. Хоккеях йола СССР чемпионат. Ленина цIерагIча Центральни стадиона спорта Двореца трансляци. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Хоккеях ойла СССР чемпионат. Ленина цIерагIча Центральни стадиона спорта Двореца трансляци. 22.05 — «Музыкальни вахар» яха телевизионни журнал. Йистедаьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.20 — Дунеи халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 18.35 — «Поль Арман — из со ва» яха телефильм. 18.55 — Мультфильм. 19.15 — «Урдос воагаваьр» яха телевидене Грозненски студе спектакль (гIалгIай меттала). 19.50 — Документальни фильма кинозал.

29 сентябрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Б. Т. Iуйранара гимнастика. 9.30 — Б. Т. Массанена тIехьа цаI, цхьаннена тIехьа массавар». Ленинградера передача. 10.15 — Б. Т. «Монолог», яха художественни фильм. 11.50 — «Классически дуэташ» яха фильм-балет. 13.30 — Телевизионни документальни фильмай программа. 14.30 — «Тургенева произведене турпал». 15.30 — Б. Т. «СССР — ГДР: «Iилман-технически цхьана къахьегара 25 шу». 16.00 — «КIаькаш дика нах ба» яха берашта дола фильм. 17.00 — «Iилманхочоа дош да». СССР Iилмай Академе члена - корреспондента В. В. Кафарова выступлени. 17.15 — Б. Т. «Зурманчаш. шоаш дола моттиг хьайовзийта». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «24 сахьат». Информационни выпуск. 18.30 — «Юртара горизонташ». Социалистически яхьа дневник. 18.55 — Б. Т. «Америка 70-ча шерашка». «Къулбехьара ков наIараш» яха ворхIагIа фильм. Автор Валентин Зорин. 19.30 — Б. Т. «Футболах йола кубок». «Динамо» яхача Центральни стадионера трансляци. ПерерывагIа — «Спортлото» тираж. 21.15 — «Ха». Информационни программа. 21.45 — Футболах йола Европейски чемпионат кубок. Югославера передача. Йистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.20 — «Телезу», яха сатирически журнал (нохчий меттала). 18.40 — Документальни фильм. 18.50 — «Светлячок» яха зIамигача берашта йола программа. 19.20 — «Лаутара скрипка» яха телефильм. 20.00 — «ЩайтIай тIий» яха телевидене Грозненски студе спектакль. Телехьажархой заявкех. 20.40 — «Хьийкъа хьажкIаш кхею мастер». ХьажкIаш лелархо Матаев. 20.50 — Документальни фильм.

РАДИО

28 сентябрь
I ПРОГРАММА

6.30 — Гурахьа ялташ дIадуаш латт. Шелковский районера репортаж (эрсий меттала). 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.26 — «Сердало» газета обзор. 7.32 — Хоамаш. 8.25 — Ленински доттагIленна низ болаш да вай. Вежарий республикай поэтий стихех йола композици (гIалгIай меттала). 8.45 — Бахархой кхетамца кхебала школа я партийни группа. Партгруппорганша къамаьлаш ду (эрсий меттала). 9.15 — Тха почта (эрсий меттала). 9.30 — «ХIанзара хаьара къона саг» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала). 16.00 — «Дунеи халкъашта юкъера кхоххам медбалар а классовой къовсам а» яха философски Iилмай доктора Красина беседа (гIалгIай меттала). 16.15 — «Мединструмент» яхача завода кагирхой Iомаберех доле дувцар (нохчий меттала). 16.30 — ХьажкIаши свеклаши чуэцараш шоана дола концерт (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грознеи морхаш а йолаш юкъ-юкъе догIа а делхаш, Къилбаседа-Малхбузен оагIорахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 8 — 13 градуси Грозне 11 — 13 градуси йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана теIIа морхаш а йолаш, лоадама йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура буйсанна 4 — 9 градуси дийнахьа — 15 — 20 градуси йIовхал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ДЕЗА НОВКЪОСТИЙ!

ДIАДОЛАДЕННАД 1977 ШЕРА

СЕРДАЛО

ГАЗЕТА ЯЗПУЛГА

Газета язлу бувзама ерригача отделенешка а промышленноста, транспорта, гIишлошъеча предприятешкарча, дешара заведенешкарча, колхозашкарча, совхозашкарча, учреждешкарча, общественни организацешкарча кепайоазув довзадеча общественни уполномоченнашка а гIолла.

ГАЗЕТ ЯЗДАРА МАХ: шера — 3 соми 12 кепиги; ялх бетта — 1 соми 56 кепиги.

ДИЦ МА ЛЕЛАШ «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ХАННАХЬ ЯЗЛЕ!

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культура отделий 3-61-46; — промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05496. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске 92. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», Маяковского 92. Заказ 7115